

KONDA

Barometresi

TEMALAR

Bir Arada Yaşamak
Kasım 2014

(Bu rapor abonelerimizle yaptığımız sözleşmelere uygun olarak yayınlanmıştır.)

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ	4
2. AYIN TEMASI: BİR ARADA YAŞAMAK	6
2.1. Kavramsal Çerçeve.....	6
2.2. "Öteki" Grupları.....	7
2.3. Ötekileştirmeyi Şekillendiren Etkenler	16
2.4. Ötekileştirme ve Fırsatlar	28
2.5. Değerlendirme ve Yorum.....	30
3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ	34
3.1. Araştırmanın Genel Tanımı.....	34
3.2. Örneklem.....	34
4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI.....	36
4.1. Deneklerin Profili	36
4.2. Ayın Teması: Bir Arada Yaşama	42
5. TERİMLER SÖZLÜĞÜ	50

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapora esas olan araştırma 1-2 Kasım 2014 tarihlerinde 30 ilin merkez dahil 103 ilçesine bağlı 145 mahalle ve köyünde 2464 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Ayın Teması: Bir Arada Yaşama

Toplumda son dönemdeki kutuplaşma ve ötekileştirme süreçlerini, farklı kimliklere sahip grupların birbirlerine karşı neden olumsuz duyguları veya önyargıları olduğunu ve bir arada yaşamının koşullarını yaratmak için aşılması gereken engeller anlamak amacıyla, bu ayki araştırmanın temasında **Türk-Kürt, Sünni-Alevi ve Ak Parti taraftarları-karşıtları** arasındaki **etnik, mezhepsel ve ideolojik ötekileştirmeleri** ele aldık. İnsanların kendilerine en uzak gördükleri grubu, bu seçenekleri sunarak ve gizli olarak toplama yöntemimizle, toplumun yüzde 80'nin ötekileştirdiği bir grup olduğu ortaya çıktı.

Halkın üçte biri Kürtleri, üçte biri ise Ak Parti taraftarlığı-karşıtlığı ekseninde karşı ideolojiye sahip olanları kendine uzak görüyor ve en az sevdiği grup olduğunu belirtiyor. Ancak Kürtlere karşı ötekileştirmenin karşı tarafında Türkler değil, HDP'li Kürtler için ağırlıklı olarak Ak Parti taraftarları, Ak Partili Kürtler için Ak Parti karşıtları bulunuyor. Dolayısıyla ötekileştirme etnik ve ideolojik eksenler arasındaki dinamiklere göre şekilleniyor. Aynı zamanda Ak Parti taraftarlarını, hem Ak Parti karşıtları, hem HDP'li Kürtler, hem de Aleviler kendileri uzak görüyor ve merkezde ve çoğunluk olan grup olarak Sünnileri veya Türkleri değil, onları kodluyor. Mezhep üzerinden ötekileştirme ise oldukça düşük.

Kimin kimi neden ötekileştirdiğini anlamamıza yarayan **5 tür etken** ele aldık: **Temas, güven, özelliklerini değerlendirme, tehdit olarak görme ve empati**. İnsanların kendileri uzak gördükleri gruplarla, özellikleri Kürtlerle gündelik hayatta temasları oldukça düşük. Uzak görülen gruptan birinin bir kamu kurumunda vereceğe karara düşük oranda güven duyulmasının yanı sıra, komşuluk, iş ortaklığı ve evlilik gibi daha yakın alanlarda, uzak görülen gruplarla bir arada yaşama isteği nispeten düşük görünüyor. Farklı sıfatlar üzerinden gruplarını özelliklerini değerlendirmeleri istendiğinde, saldırgan, güvenilmez ve kültürsüz gibi sıfatlar ise tüm gruplar için kullanıldığı halde, en çok Kürtler için kullanılıyor. Ak Parti taraftarlarını uzak görenler ise bu grubun güçlü olduğunu vurguluyor.

Ötekileştirmeyi şekillendiren etkenler arasında tehdit olarak görmek en açıklayıcı etken sayılabilir. Ak Parti taraftarlarını, karşıtlarını ve Kürtleri uzak görenler bu grupların ülke kaynaklarından haksız yere yararlandığından, hak etmedikleri mevkilere sahip olmalarından ve bu gruplardan kimliklerinden dolayı saygı görmemekten şikâyetçi. Ancak insanların hayat tarzını ve değerlerini değiştirmeye çalıştığı yönündeki şikâyet, en fazla Ak Parti taraftarları için dillendirilmiş.

Araştırma bulguları farklı ötekileştirilmelerin azaltılması için farklı olası çözüm yöntemlerine işaret ediyor. Öncelikle toplumun yarısı ötekileştirdiği grubu anlamaya, empati kurmaya çalıştığını belirtiyor ve bunun siyasi araçlarının sağlanması durumunda

mesafe alınabileceğine gösteriyor. Ak Parti taraftarlığı-karşıtlığı eksenindeki ötekileştirmenin azaltılması ve bir arada yaşamak ortak bir zemin oluşturulması için kaynaklara erişimdeki tehdit algısının ve hayat tarzı dayatmasının azaltılmasına yönelik siyasi araçlara odaklanılabilir. Kürtlerle ilgili ötekileştirmede ise, bu grupla temasın çok düşük olması ve temas arttıkça önyargıların azalması önemli bir bulgu. Daha fazla temas olumsuz görüşlerin azalmasının önü açılabilir.

Toplumun yüzde 6'sının ötekileştirdiği Alevilerin neden ötekileştirildiği, diğer grupların aksine, güvensizlik, olumsuz değerlendirmeler veya tehdit olarak görmek gibi nedenlerle açıklanamıyor ve önyargıların daha temeldeki dini inançlara dayalı olabileceğine işaret ediyor. Tam da bu nedenle Alevi açılımında somut adımlar atılarak bu adımların tehdit algısını arttırmadığı topluma gösterilebilirse, ötekileştirmelerin azaltılmasında önemli bir örnek teşkil edebilir.

2. AYIN TEMASI: BİR ARADA YAŞAMAK

2.1. Kavramsal Çerçeve

Doç. Dr. Ayşe Betül Çelik, Sabancı Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Çatışma Çözümü
Yrd. Doç. Rezarta Bilali, New York Üniversitesi, Uygulamalı Psikoloji Bölümü

Türkiye’de son yıllarda ve özellikle Gezi Parkı olayları sırasında ve sonrasında ötekileştirme ya da toplumsal kutuplaşma dediğimiz önemli bir sorunla yüzyüzeyiz. Toplumsal kutuplaşma ya da ötekileştirme dediğimiz süreçler toplumdaki değişik kimlikler ve değerlerin birbirlerini dışlaması, bu kimlik ve değerleri taşıyan bireylerin kendilerinden farklı bireylere karşı olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olmaları ve/veya dışlayıcı davranışlarda bulunmalarıdır. İçinde bulunduğumuz siyasal süreçleri (örneğin Kürt Açılımı, meclisteki siyasi kutuplaşma, Alevi açılımı, Kobani eylemleri gibi) ve bu süreçlere desteği anlamak için toplumsal hayattaki ötekileştirme süreçlerini anlamak çok önemlidir. Ötekileştirme, içinde yaşanılan toplumlarda bazı grupları daha fazla etkilemekte, bazılarının kimliklerini sindirmekte, bazılarının da radikal tepkiler vermesine yol açmaktadır. Toplumsal tarihimizde, bazen ötekileştiren grupların, bazı kesimlere uyguladığı şiddet patlamalarına (örneğin, Sivas katliamı), bazen de uzun zaman ötekileştirilen grupların, tepkisel olarak biriktirdikleri olumsuz duyguları toplumsal olaylar sonrası sokağa dökülmelerine (örneğin, LGBTİ bireylerin trans cinayetlere karşı tepki yürüyüşleri) örneklerine rastlanabilir.

Bu çalışmada daha sonraki bölümlerde de görüleceği üzere etnik (Türkler, Kürtler), mezhepsel (Aleviler, Sünniler) ve ideolojik (Ak Parti tarafları, Ak Parti karşıtları) olarak 3 kümede altı “öteki” tanımlaması yaptık ve bu grupların kimler tarafından neden ötekileştirildiğini anlamaya çalıştık. Bu bağlamda, kimlerin hangi alanlarda (aile, yakın çevre ve kamusal alan) dışlandıklarını; dindarlık, milliyetçilik ve ideolojik seçimlerin bu süreçler üzerinde etkisi olup olmadığını; “öteki” tarafından geldiği düşünülen hangi tür tehditlerin ötekileştirmeye yol açtığını anlamaya çalıştık.

2.2. “Öteki” Grupları

Araştırmada görüştüğümüz kişilerin etnik, mezhepsel veya ideolojik açıdan en fazla hangi grubu ötekileştirdiklerini anlayabilmek için anketörlerimiz görüştükleri kişilerin ellerine yanda kopyası görülen bir kart verdi ve şu cümleleri okudu:

“Şimdi şukarta bakınız. Bana hiç söylemeden lütfen kendinize göre kartta yazan gruplardan en az sevdiğinizi veya size en uzak olanını seçiniz, belirleyiniz. Şimdi size bir seri soru soracağım. Bu soruların cevaplarını bu seçtiğiniz, en az sevdiğiniz gruba göre vermenizi rica edeceğim. Bana hangi grubu seçtiğinizi söylemeniz gerekmiyor.”

Anketörler, görüştükleri kişinin en az hangi grubu sevdiğini bilmeksizin, seçilen grupla ve temayla ilgili soruları ve bütün diğer soruları sorup bitirdikten sonra, görüştükleri kişilere anket formunun en sonunda yer alan bölüme en az sevdikleri grubu işaretletti ve bu sorunun yer aldığı kısmı bantlayarak kapamalarını istedi. Böylelikle görüşülen kişiler, en az sevdikleri grubun hangisi olduğunu anketöre belirtmek zorunda kalmadı. Bantlı kısımlar daha sonra görüşülen kişilerle hiç karşılaşmamış veri girişçiler tarafından açıldı.

Görüşülen kişilerin kendilerine uzak gördükleri grubu rahatça belirtebilmeleri için bantla cevaplarını gizleme olanağı sağlamamıza rağmen, bu kişilerin önemli bir kısmının anketörlerden çekinmeyerek uzak gördükleri grubu söylediklerini belirtmek gerekiyor.

1	Türkler
2	Kürtler
3	Sünni Müslümanlar
4	Alevi Müslümanlar
5	Ak Parti taraftarları
6	Ak Parti karşıtları
7	Diğer

En az sevilen veya en uzak görülen grup	Yüzde
Türkler	3,1
Kürtler	29,1
Sünni Müslümanlar	1,3
Alevi Müslümanlar	6,1
Ak Parti taraftarları	17,1
Ak Parti karşıtları	11,1
Diğer	10,9
Cevap vermek istemiyorum	13,8
Cevap yok	7,3
Toplam	100

Bu yöntemle topladığımız verilere göre, toplumda en az sevilen grupların dağılımı yukarıdaki tabloda görülebiliyor. Toplumun beşte biri bu soruya cevap vermemiş. Bu durum, bu kişilerin “öteki” olarak addettiği bir grup bulunmadığına yahut böyle bir grup olduğu halde belirtmekten çekindiklerine işaret ediyor olabilir. Her halükârda, soru bu yöntemle sorulduğunda, toplumun beşte dördünün bu toplum içinde “öteki” olarak addettiği, kendine uzak gördüğü bir grubun bulunduğu ortaya çıkıyor.

2012 yılında, Temmuz’12 Barometresi raporunda benzer amaç ve çerçeveye ele aldığımız “Gündelik Hayatta ‘Öteki’ Algısı” temasında, benzer bir soruyu açık uçlu olarak sormuştuk: “*Türk/Kürt, Sünni/Alevi, Solcu/Sağcı veya hayat tarzı bakımından, tercihleri ve fikirleri bakımından ‘benden farklı, öteki’ dediğiniz birileri var mı? Kimler onlar söyler misiniz?*” Bu soruya görüştüğümüz insanların yüzde 64’ü soruya cevap vermemiş ve yüzde 10’u ayırım yapmadığını belirtmişti. Bu ayki soru yönteminin toplumdaki ötekileştirmeleri daha belirgin olarak ortaya çıkarabildiği anlaşılıyor.

Bununla birlikte, bu kimliklerin son iki yıldır toplumda daha fazla tartışılıyor olmasının, insanların ülkedeki kutuplaşmalarda nerede durduklarını veya ne pozisyon aldıklarını daha rahat belirtebiliyor olmalarının da, “öteki” olarak görülen grupların toplam oranındaki artışta payı olabilir.

İnsanların kendilerine uzak gördükleri, en az sevdikleri grupların oranlarına bakacak olursak, toplumun yüzde 29,1’nin Kürtleri, yüzde 17,1’in Ak Parti taraftarlarını ve yüzde 11,1’nin Ak Parti karşıtlarını sevmediği anlaşılıyor. Alevileri uzak bulan yüzde 6,1’lik kesim dışında Türkleri ve Sünni Müslümanları uzak bulan, en az sevenler, toplumdaki en küçük kesimleri oluşturuyor. Kartta önerilen altı grup dışında başka bir grubu uzak bulduğunu belirten yüzde 10,9’luk kesimse PKK, dış güçler, HDP, MHP, ülkücüler, muhalifler, cemaat gibi birbirinden farklı gruplardan hoşlanmıyor ve bu oran hiçbirini yüzde 2’yi geçmiyor.

En az sevilen grupların dağılımıyla ilgili tablonun bulgusunu özetlemek gerekirse, toplumun yaklaşık üçte birinin Kürtlerle ilgili bir meselesi bulunuyor, yine yaklaşık üçte biri Ak Parti taraftarlığı ve karşıtlığı üzerinden ötekileştiriyor. Analizimizin ileriki bölümlerinde görülebileceği gibi, toplumdaki ötekileştirmeler sadece ideolojik veya etnik kutuplaşmalar üzerinden ayrı ayrı değil, bu iki tür kutuplaşma arasındaki dinamikler üzerinden şekilleniyor. Mezhepler üzerinde ötekileştirme ise toplumda çok yoğun olarak görülmüyor.

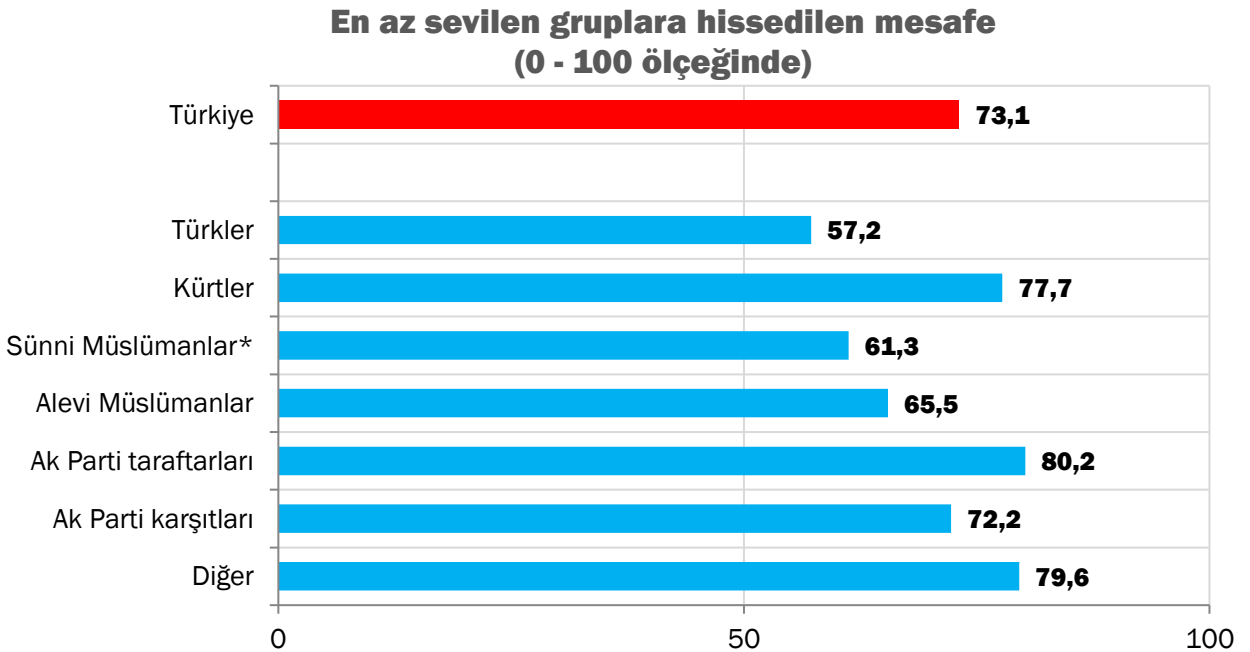

2.2.1. Mesafe

Görüşüğümüz kişilere, uzak buldukları grupla ilgili, ilk olarak bu gruba ne kadar uzak hissettiklerini sorduk. Toplumun beşte ikisi (yüzde 38,9), mesafe olarak tarif etmesini istediğimizde, kendine uzak gördüğü grubu kendinden tamamen uzak olarak niteledi.

Bu gruba karşı kendinizi ne kadar uzak hissediyorsunuz? (gruplanmış)	Yüzde
0 (Uzak değil)	5,5
1 - 49	5,3
50	19,6
51 - 99	14,1
100 (Uzak)	38,9
Cevap yok	16,6
Toplam	100,0

Uzaklıkla ilgili bu algının, uzak görülen gruplara göre kırılımına ortalama puan üzerinden baktığımızda, ortaya aşağıda görülen grafik çıkıyor. Ak Parti taraftarlarını kendilerine uzak bulan, az sevenler, bu gruba mesafesini 0-100 ölçeğinde 80 olarak, yani oldukça uzak sayıyor. Kürtleri uzak bulanlar ise bu mesafeyi ortalamada 77,7 puan olarak tanımladı. Toplumun daha büyük kesimlerince uzak görülen gruplar, mesafe olarak da daha uzak olarak algılananlar oldu.

* Uyarı: Sünni Müslümanları uzak gören kişi sayısı 28 ile çok düşüktür.

2.2.2. Kimlikler arası ötekileştirme

Ele aldığımız grupların neden uzak görülüp ötekileştirildiğinin nedenlerini incelemeyen önce, gruplar arasındaki ötekileştirme dinamiklerini biraz daha iyi anlamak gerekiyor. Ötekileştirmelerin etnik, mezhepsel ve ideolojik kutuplar üzerinden tanımlanmasından ötürü ilk aşamada bu üç tür kimliği ele alıyoruz.

Aşağıdaki ilk grafik, meclisteki dört partinin seçmenlerinin hangi grupları ne oranlarda uzak bulduğunu gösteriyor. Grafikte ön plana çıkan bulgular:

- Ak Partililerin yüzde 30'u Kürtleri, yüzde 21'i Ak Parti karşıtlarını;
- CHP'lilerin yüzde 45'i Ak Parti taraftarlarını ve yüzde 26'sı Kürtleri;
- MHP'lilerin yüzde 49'u Kürtleri ve yüzde 19'u Ak Parti taraftarlarını ve
- HDP'lilerin yüzde 31'i Ak Parti taraftarlarını kendilerine en uzak grup olarak görüyor.

Bu tablo öncelikle Ak Parti, CHP ve MHP seçmenlerinin Kürtlere, CHP, MHP ve HDP seçmenlerinin ise Ak Parti taraftarlarına karşı mesafe konusunda hemfikir olduklarını gösteriyor. Ayrıca CHP ve MHP seçmeni için uzak buldukları ilk iki grup aynı olsa da, CHP'lilerin öncelikle Ak Parti taraftarlarıyla ilgili, MHP'lilerinse Kürtlerle ilgili meseleleri bulunduğunu işaret ediyor.

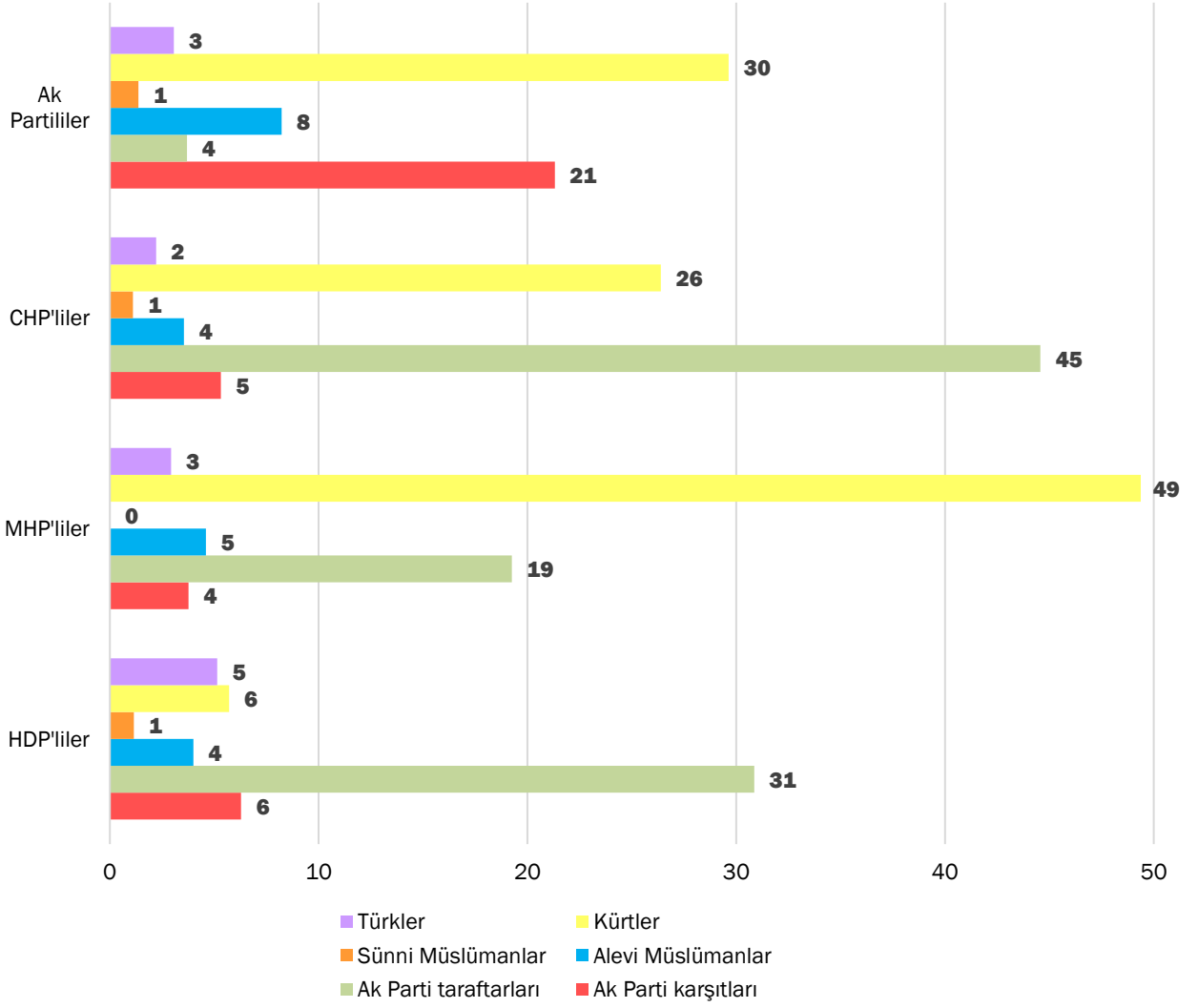
Parti seçmenlerinin uzak gördükleri gruplar, raporun daha önceki siyaset bölümünde ortaya koyulan asla oy vermeyecekleri partileri gösteren grafikte paralellik taşıyor:

- Ak Partililerin yüzde 29'u HDP'ye ve yüzde 31'i CHP'ye;
- CHP'lilerin yüzde 62'si Ak Parti'ye;
- MHP'lilerin yüzde 41'i HDP'ye, yüzde 31'i Ak Parti'ye;
- HDP'lilerin yüzde 45'i MHP'ye ve yüzde 31'i Ak Parti'ye asla oy vermeyeceğini belirtiyor.

Dolayısıyla Ak Parti dışındaki partilerin seçmenlerinin Ak Parti'ye karşıtlık, HDP dışındaki partilerin ise HDP'ye karşıtlık konusunda hemfikir olmaları, uzak görülen gruplarla aynı örüntüyü işaretliyor.

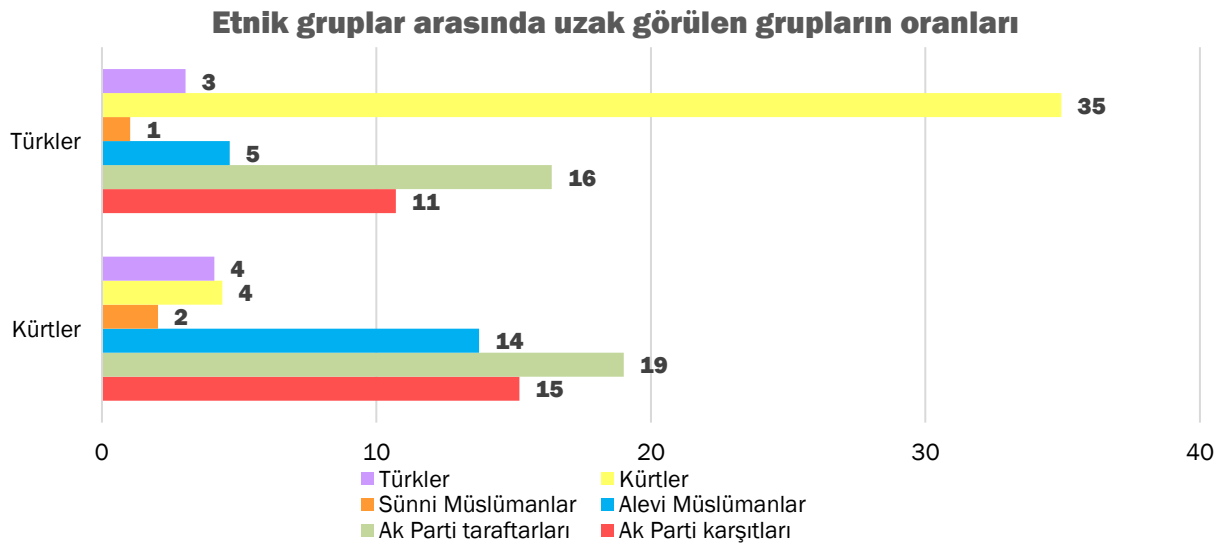

Seçmenler arasında uzak görülen grupların oranları

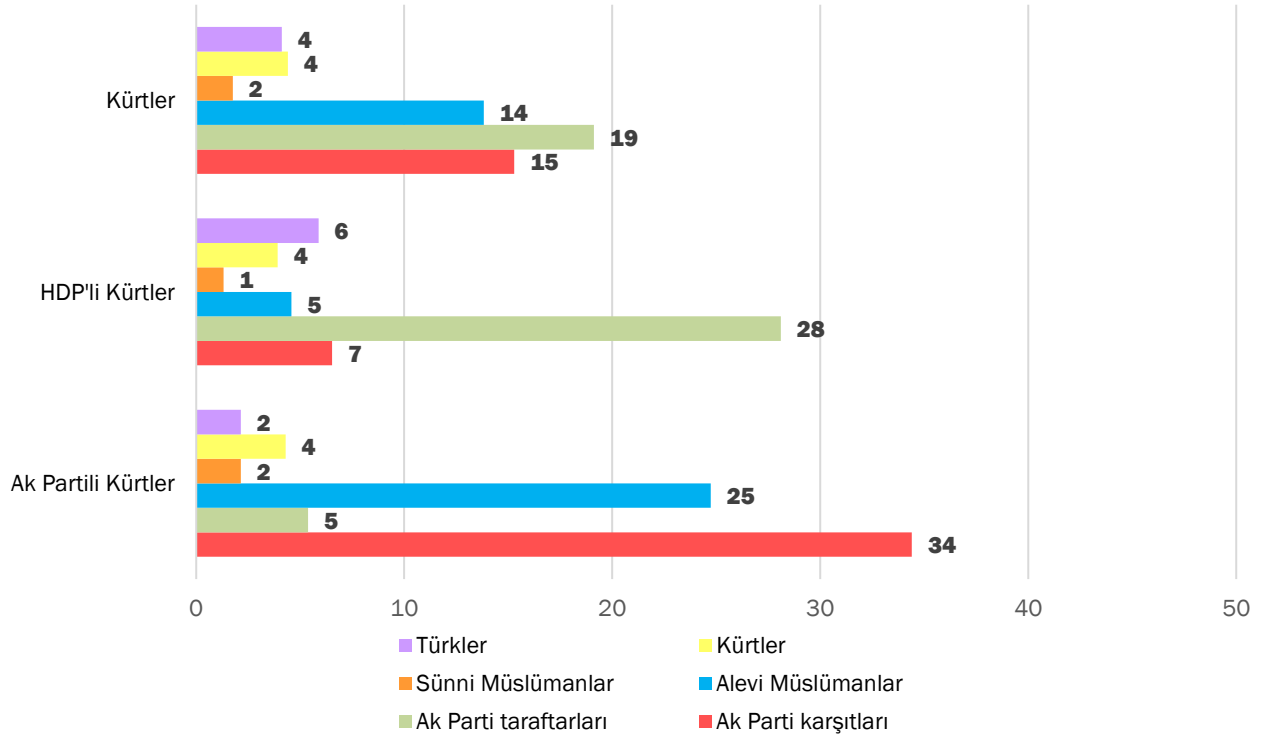
Etnik köken üzerinden incelediğimizde, aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi, Türklerin yüzde 35'i Kürtleri uzak gördüğünü belirttiği halde, Kürtlerin aynı şekilde Türkleri uzak görmesi söz konusu değil. Bu sonuçtan ötekileştirmenin karşılıklı olmadığı anlaşılıyor (Diğer etnik kökenlere sahip olanlar, denek sayılarının azlığından ötürü değerlendirmeye alınmadı). Nitekim sadece yüzde 4'ü Türkleri uzak gördüğünü belirten Kürtler arasında Ak Parti taraftarlarını da (yüzde 19), Ak Parti karşıtlarını da (yüzde 15), Alevileri de (yüzde 14) kendilerine uzak görenler bulunması dikkat çekiyor.

Kürtler arasındaki bu farklı ötekileştirmeleri daha iyi anlayabilmek için siyasi tercihlerine göre ayrıştırdığımızda sayılar oldukça düşüyor: HDP'li Kürt 153 denek ve Ak Partili Kürt 93 denek. Bu durum sağlıklı yorum yapmayı zorlaştırırsa da, farklar konusunda bize bir fikir verebiliyor. Ak Parti taraftarlarına karşı tepkinin esasen HDP'li Kürtlerden, Ak Parti karşıtlarına ve Alevilere karşı tepkininse Ak Partili Kürtlerden kaynaklandığını görebiliyoruz. Özellikle Alevilere karşı tepkilerinin yüksek olması, Ak Partili Kürtlerin Ak Parti'nin söylemini önemli oranda benimsediklerine işaret etmekte ve buna bağlı olarak Ak Partili Kürtler için siyasi kimliğin, etnik kimliğin önüne geçtiğini söylemek mümkün olabilir.

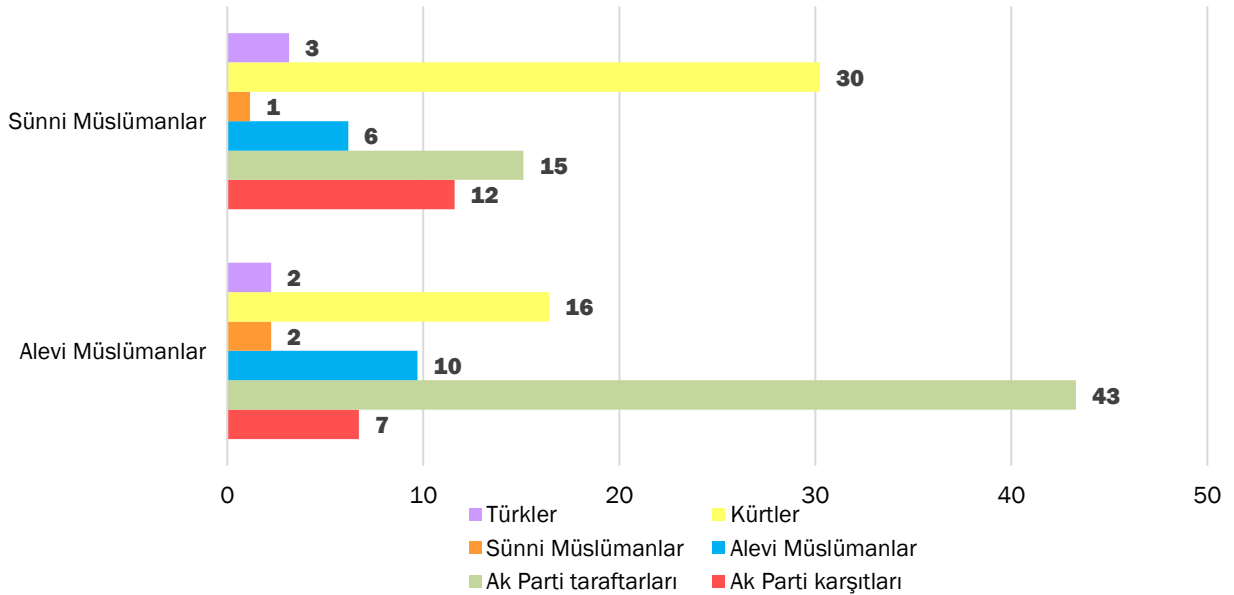
Kürtlerin en az sevdiği gruplar

Toplumun oldukça küçük kesimini etkilediğini belirttiğimiz mezhepsel ötekileştirmenin de temel bir dinamik olmadığını Sünni Müslümanların ve Alevi Müslümanların birbirlerini pek ötekileştirmemelerinden anlayabiliyoruz. Toplumun yüzde 90'ndan fazlasını oluşturan Sünni Müslümanlar yüzde 30'luk oranla en çok Kürtleri kendilerine uzak görürken, Alevi Müslümanlar yüzde 43'le en çok Ak Parti taraftarlarını uzak görüyor. Alevilerin temelde Ak Parti karşıtlarına uzak hissetmelerini iki şekilde değerlendirebiliriz. Aleviler mezhep kimliklerini arka plana iterek ve ideolojik meseleleri vurgulayarak, inançlarına baskı yaptığını hissettikleri için ve toplumda baskın olan Ak Parti taraftarlarını karşıt konumlandırıyor olabilirler yahut toplumda baskın ve çoğunluk olan Sünni Müslümanlara olan uzaklıklarını, Ak Parti taraftarları üzerinden, dolaylı olarak ifade ediyor olabilir.

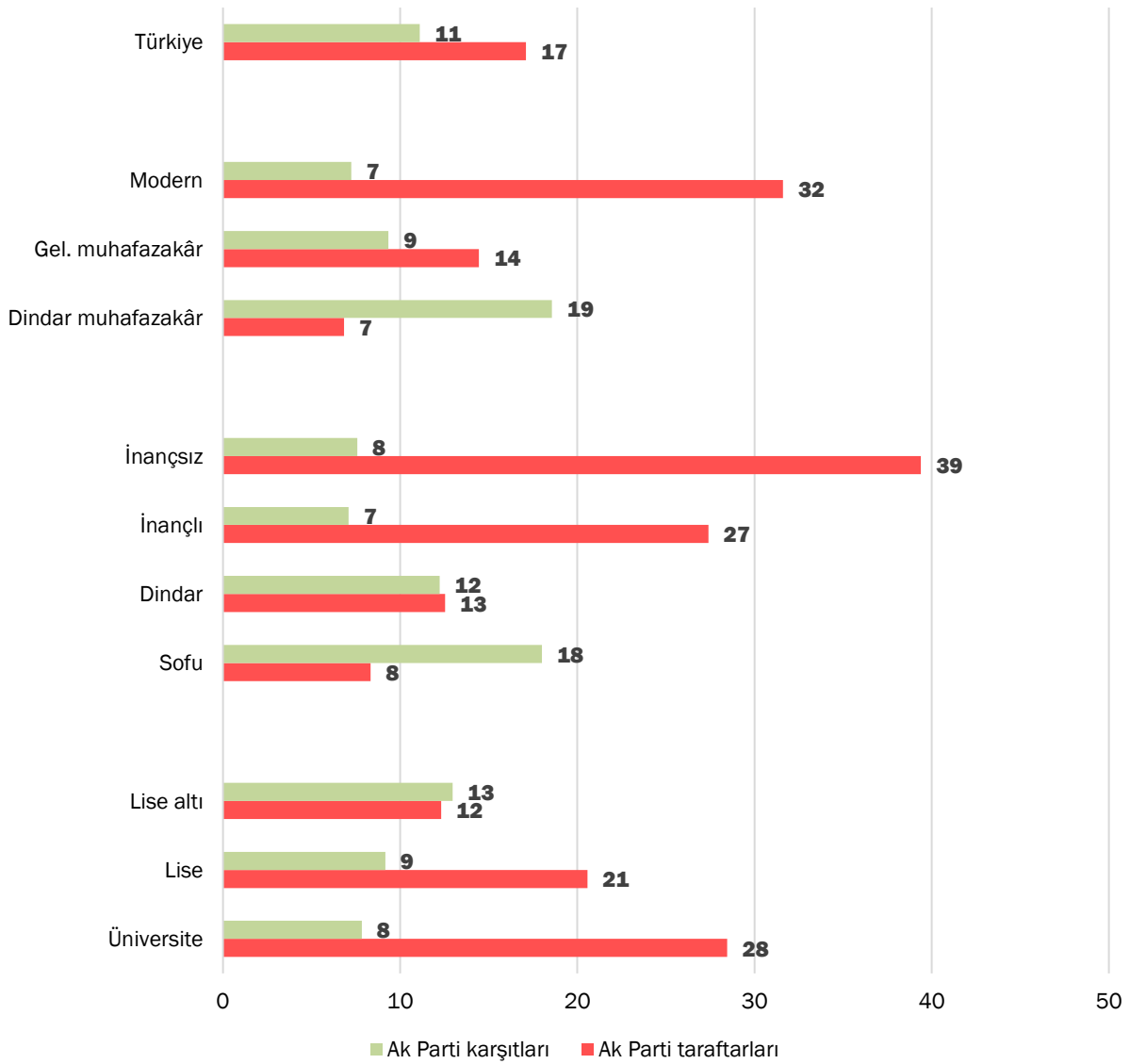
Mezhepler arasında grupları sevmeme oranları

Etnik köken, mezhep ve siyasi tercih dışında farklı demografik grupların, kimleri uzak görüp ötekileştirdiğini incelediğimizde, daha önceki Barometre araştırmalarında sık sık karşılaştığımız temel eğilimlerle karşılaşyoruz. Hayat tarzı, dindarlık ve eğitim bu araştırmada da aşağıdaki grafikte net olarak görülebilen bir eksen çiziyor: Toplumun modern, inançsız ve daha eğitilmiş tarafındakiler Ak Parti taraftarlarına daha uzak dururken, dindar muhafazakâr, sofu ve daha eğitimsiz tarafında olanlar Ak Parti karşıtlarına daha uzak durduklarını belirtiyor. Ancak uzak gördükleri gruplar belirgin olmakla birlikte, hayat tarzı, dindarlık ve eğitim kümelerinin de görüş olarak homojen değildir. Örneğin, modernler arasında Ak Parti karşıtlarını uzak görenler veya sofular arasında Ak Parti taraftarlarını uzak görenler bulunmaktadır.

Ak Parti taraftarlarını ve karşıtlarını uzak görme oranları

2.3. Ötekileştirmeyi Şekillendiren Etkenler

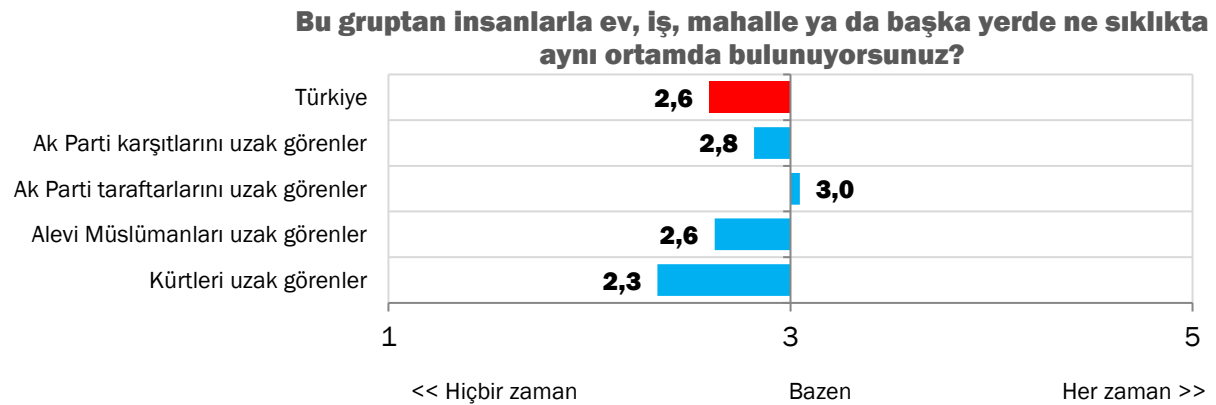
Toplumda insanların kendilerine uzak gördükleri, en az sevdiklerini belirttikleri gruplara karşı neden böyle hissettiklerini anlamak üzere bu gruplarla ilişkilerine, bakışlarına dair sorular sorduk. Soruları ölçtükleri konunun benzerliği açısından gruplayan faktör analizi yönteminin sonuçlarına dayanarak, bu soruları grupla temas, gruba karşı duyulan güven ve beraber yaşama isteği, grubun özellikleriyle ilgili değerlendirme, grubu tehdit olarak görme ve gruba karşı duyulan empati şeklinde kümelendirdik. Ayrıca insanların belirttikleri gruba uzak hissetmelerine neden olabilecek olan vatandaşlık, etnik kimlik ve dini kimlik algılarını tema kapsamında ele aldık.

Bu gruplara uzak olduğunu belirten kişilerin sayılarının az olmasından dolayı, Türkleri ve Sünni Müslümanları uzak bulanlar bu bölümdeki değerlendirmeye alınmadı.

2.3.1. Temas

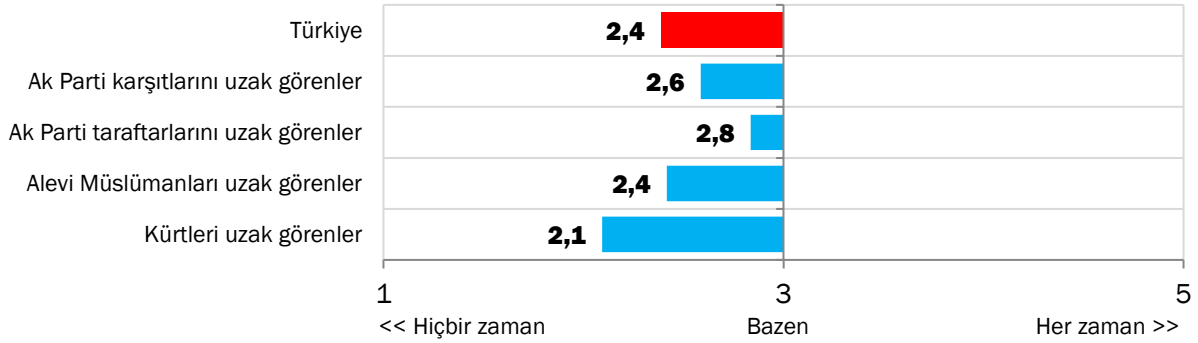
Türkiye’de insanlar kendilerine uzak buldukları gruplarla genel olarak “nadiren” ile “bazen” arasında bir sıklıkta aynı ortamda bulunuyor, arkadaşlık ediyor veya dükkânından alışveriş yapıyor. Dolayısıyla ötekileştirilen gruplarla temasın oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz.

“Bazen” de olsa, en çok Ak Parti taraftarlarını uzak görenler bu grupla temas ettiğini belirtiyor. Ak Parti karşıtlarını uzak görenler de oldukça yakın olsa da biraz daha nadir temas halindedir. Alevileri ve özellikle Kürtleri uzak görenlerdetemasının çok düşük olduğunu görüyoruz. Toplumun neredeyse üçte birinin Kürtleri kendilerine epeyuzak görmesine rağmen, nadiren aynı ortamda bulunması, arkadaşlık etmesi, hatta kimi dükkânından, tezgâhından alışveriş yapması oldukça çarpıcı bir bulgudur.

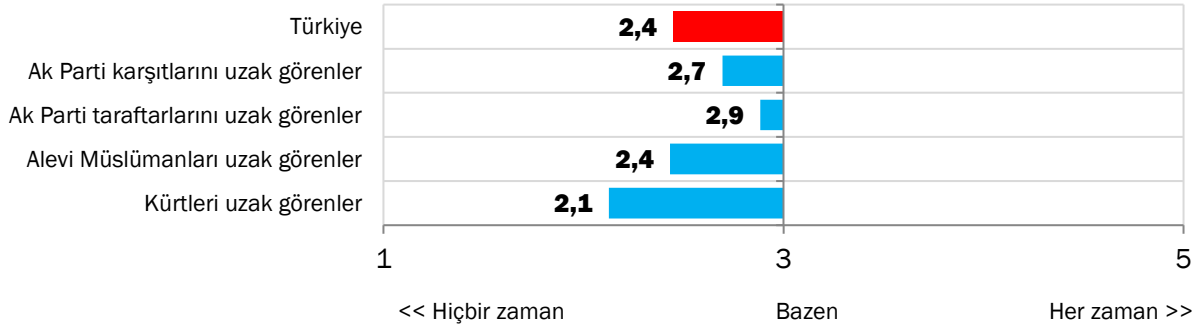

Bu gruptan olan bir insanla ne sıklıkta arkadaşlık yapıyor, muhabbet ediyorsunuz?

Bu gruptan olan insanların dükkânından, tezgâhından ne sıklıkta alışveriş ediyorsunuz?

2.3.2. Güven / Beraber Yaşama

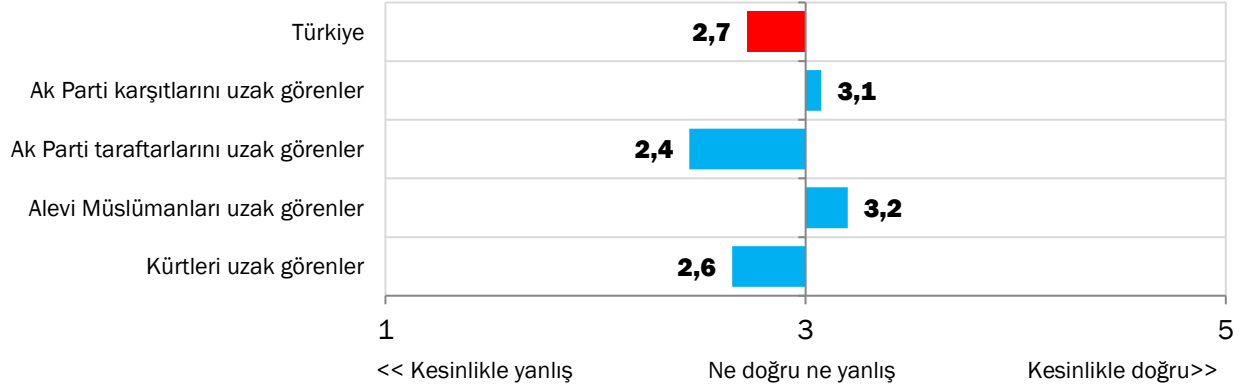
Halihazırdaki temas durumunun bir adım ötesine giderek, temas edebilecekleri farklı durumlarda ötekileştirdikleri gruplara karşı ne şekilde tepki gösterebileceklerini sorguladığımızda, insanların bu gruplara çok güvenmediklerini ve beraber yaşama isteğinden uzak olduklarını görüyoruz.

İnsanlar mahkemeye veya karakola düşerlerse, kararı veren kişinin ötekileştirdikleri gruptan olması durumunda ortalama bu insana pek güvenmeyecekleri (2,7 puan) belirtiyor. Ancak insanların hangi gruba mesafeli hissettikleri bu güven hissini biraz etkileyebiliyor. Ak Parti karşıtlarını kendilerine uzak görenler sözkonusu gruba Türkiye ortalamasının üstünde bir güven (3,1) duyarken, diğer tarafta Ak Parti taraftarlarını uzak görenlerin Ak Parti taraftarlarına karşı güvenlerinin oldukça düşük (2,4-2,5) olduğunu görüyoruz. Kürtleri uzak görenlerin de Kürtlere güveni benzer şekilde düşük (2,6-2,5).

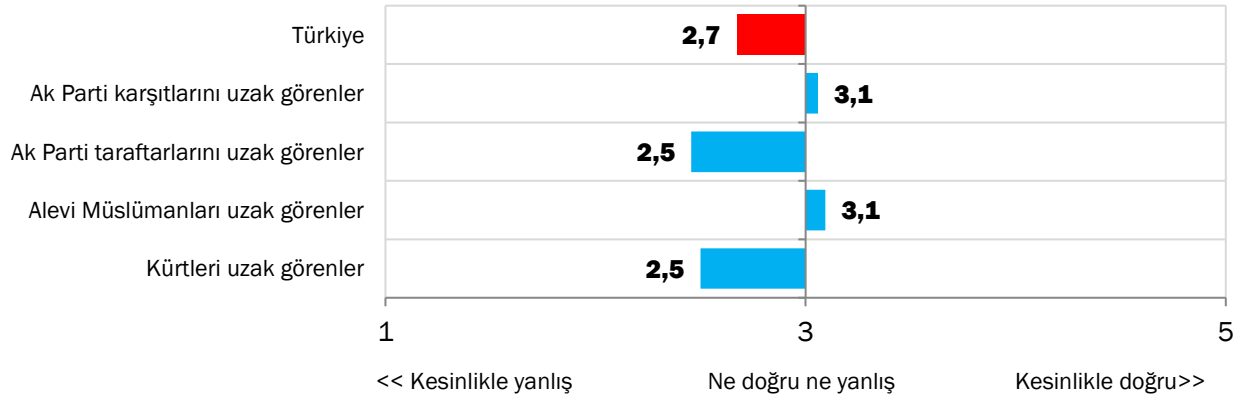
Alevileri ötekileştirenler de Ak Parti karşıtlarına uzak olanlar gibi, Alevilere ortalamanın üzere güven duyuyor. Bu iki gruba karşı nispeten yüksek güven duyulmasını, bu gruplardan olanların mahkeme veya karakolda karar veren konumunda olmalarını düşük olasılık olarak görülmesine, yani daha soyut bir durum değerlendirmesi sözkonusu olmasınba bağlayabiliriz.

Mahkemeye düşsem, hâkim bu gruptan olsa bile kararına güvenirim.

Karakola düşsem, polis bu gruptan olsa bile davranışlarına, kararına güvenirim.

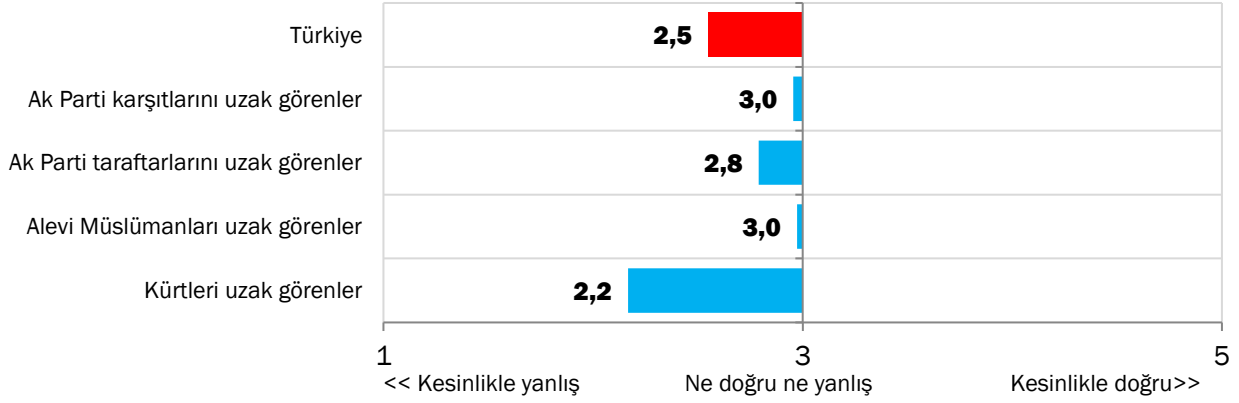

Mahkeme veya karakoldan daha yakın temas sözkonusu olan, doğrudan beraber yaşamaya yönelik üç alanda, yani komşuluk, iş ortaklığı ve evlilik durumları sözkonusu olduğunda, toplumun genel tepkisinin benzer olduğunu, pek istekli olmadıklarını görüyoruz. Kürtleri uzak görenler komşuluk etme veya evini kiraya verme fikrine de uzak duruyor (2,2). Diğer gruplara mesafeli duranlarsa biraz daha olumlu ama sonuçta çekimser bir noktada konumlanıyor.

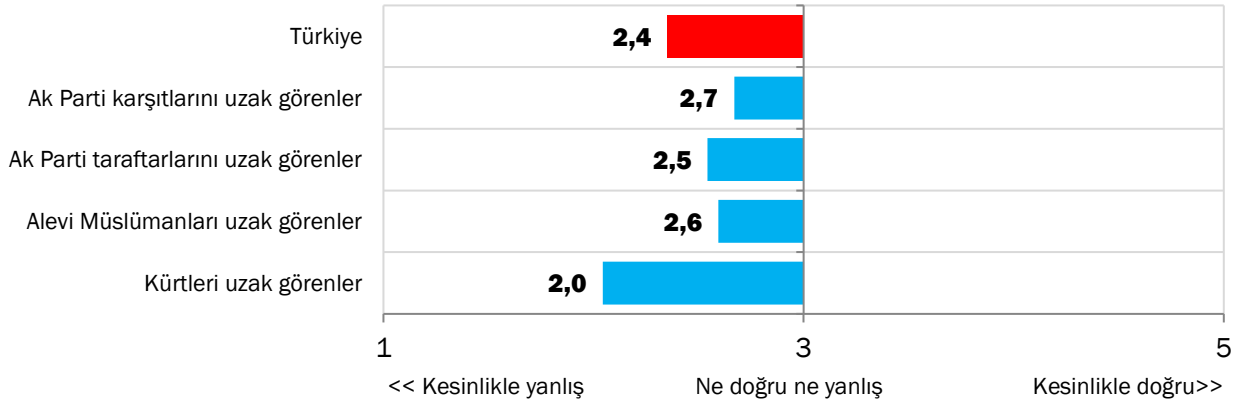
Evlenme durumu sözkonusu olduğunda etnik kökenin ve mezhebin nispeten önemli engel teşkil ettiğini görüyoruz. Ak Parti taraftarlığı ve karşıtlığına göre ötekileştirme toplumun önemli bir kısmını etkilese de, evlilik durumunda etnik köken ve mezhebe kıyasla biraz daha esneklik görülüyor. Hatta Ak Parti taraftarlarını ve karşıtlarını uzak görenler, iş ortaklığına evlilikten daha mesafeli bakıyor.

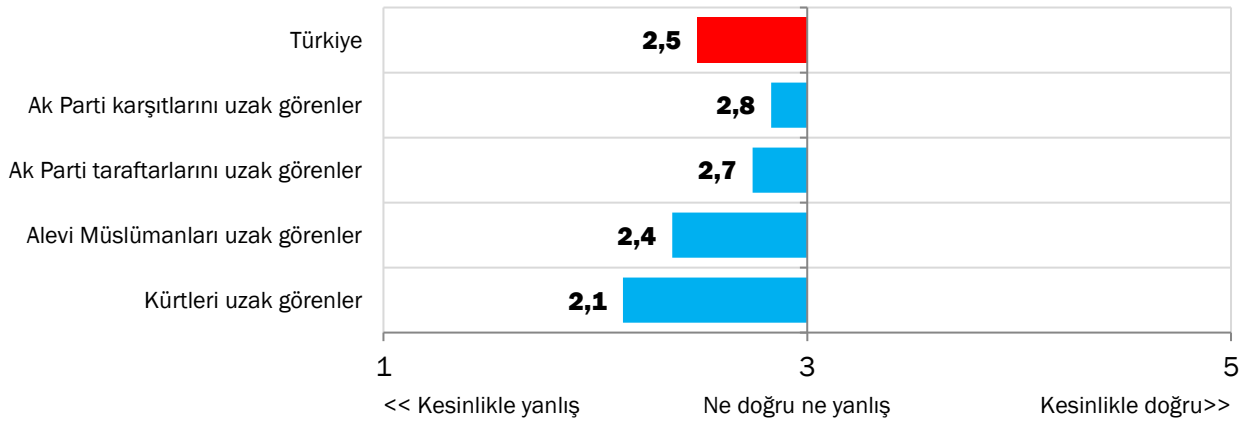
Bu gruptaki birisine evimi kiraya veririm/komşum olmasını isterim.

Bu gruptan birisiyle iş ortaklığı yaparım.

Kızım/oğlum bu gruptan birisiyle evlenebilir.

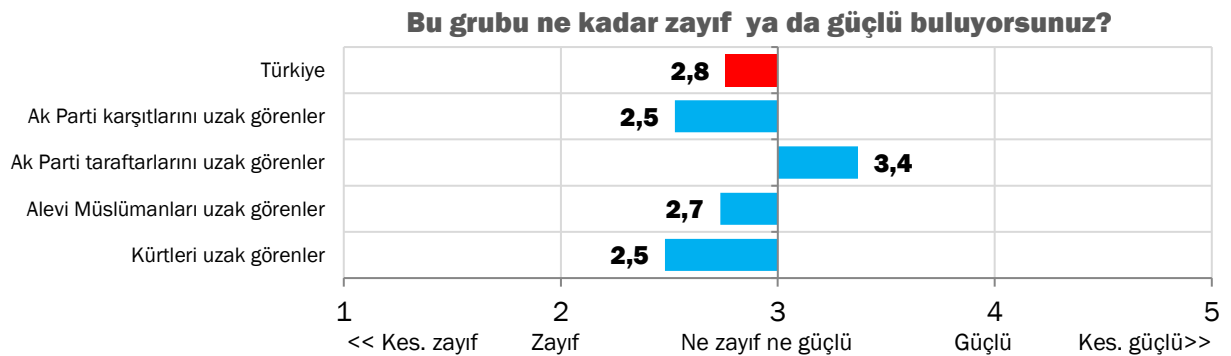
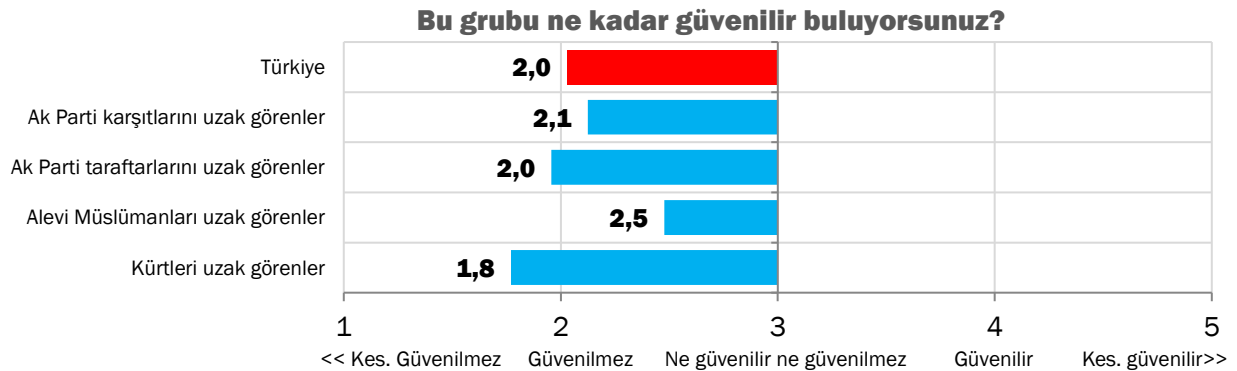

2.3.3. Özellikleri Değerlendirme

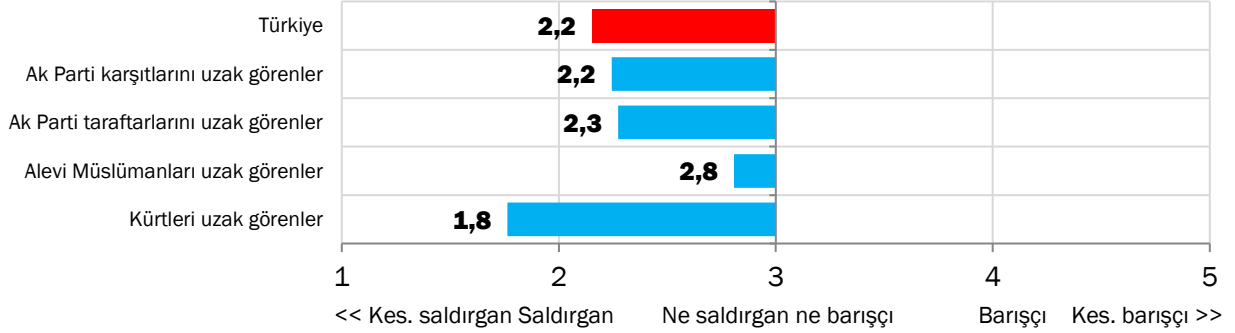
İnsanların kendilerine uzak buldukları grupları, belli sıfatlara göre değerlendirmelerini istediğimizde, farklı gruplar için farklı değerlendirmeler ortaya çıkıyor. Tüm gruplar genel olarak güvenilir bulunuyor. Benzer şekilde saldırgan ve barışçı sıfatları arasında seçim yapılması istendiğinde ötekileştirilen tüm gruplar için ibre saldırgan tarafında duruyor. Ayrıca gruplar, uzak hissedenler tarafından kültürlüden ziyade kültürsüz bulunuyor. Ancak güçlü mü zayıf mı oldukları sorulduğunda Ak Parti taraftarlarını uzak bulanlar diğer gruplarla ilgili değerlendirmelerden farklı olarak bu grubu güçlü görüyor. Kürtler için, en çok vurgulanan özellik, barışçılıktan ve güvenilirlikten uzak bulunmaları olmuş.

Alevileri uzak bulanlar genelde olumsuz sıfatlar kullansalar da Alevilerle ilgili değerlendirmeleri diğer gruplar için olanlara kıyasla daha olumlu. Yani Aleviler en güvenilir, en barışçı ve en kültürlü bulunan grup olarak ortaya çıkıyor. Öte yandan, mahkeme veya karakolda Alevi bir kişinin vereceğe karara Alevileri uzak görenlerin nispeten daha fazla güvendiği dikkate alındığında, Alevilerin neden uzak görüldüğünü, daha az sevildiğini, yani mesafeyi oluşturan etkenleri anlamak zorlaşıyor.

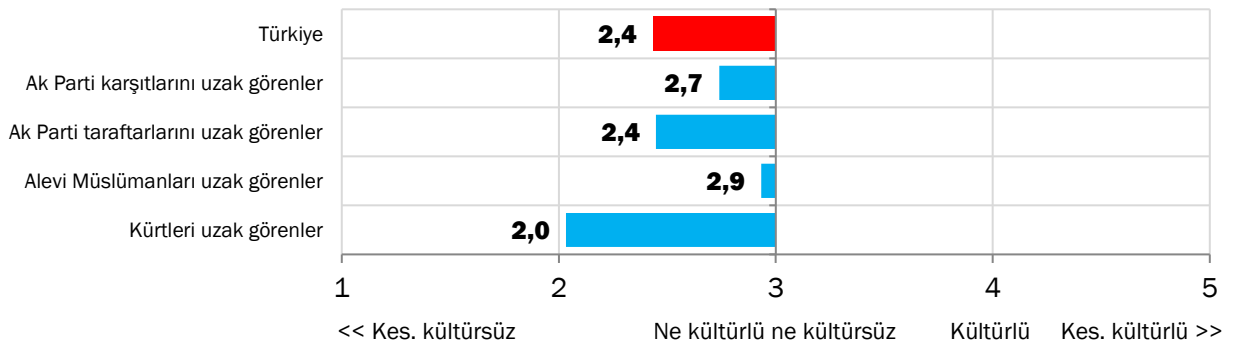

Bu grubu ne kadar saldırgan ya da barışçı buluyorsunuz?

Bu grubu ne kadar kültürsüz ya da kültürlü buluyorsunuz?

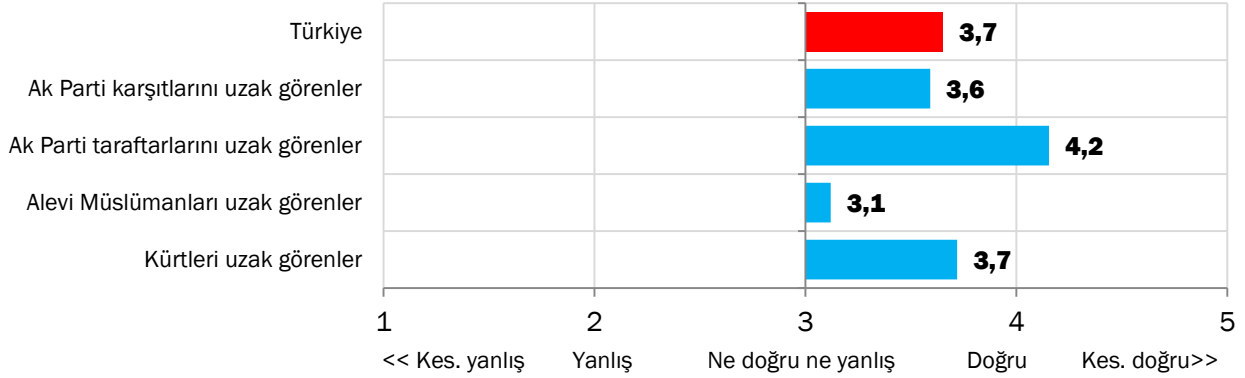
2.3.4. Tehdit olarak görme

İnsanlar kendilerine uzak gördükleri, en az sevdiklerini belirttikleri grupları, kendi varlıklarına tehdit veya varolan kaynaklara erişimde rakip olarak görüyor olabilir. Diğer bir deyişle, kendilerinden farklı olarak gördükleri grupları inanç farklılıkları veya düşük temas gibi daha soyut nedenlerle değil, daha somut, gündelik hayatlarını etkileyen faktörlerden dolayı uzak tanımlayabilir.

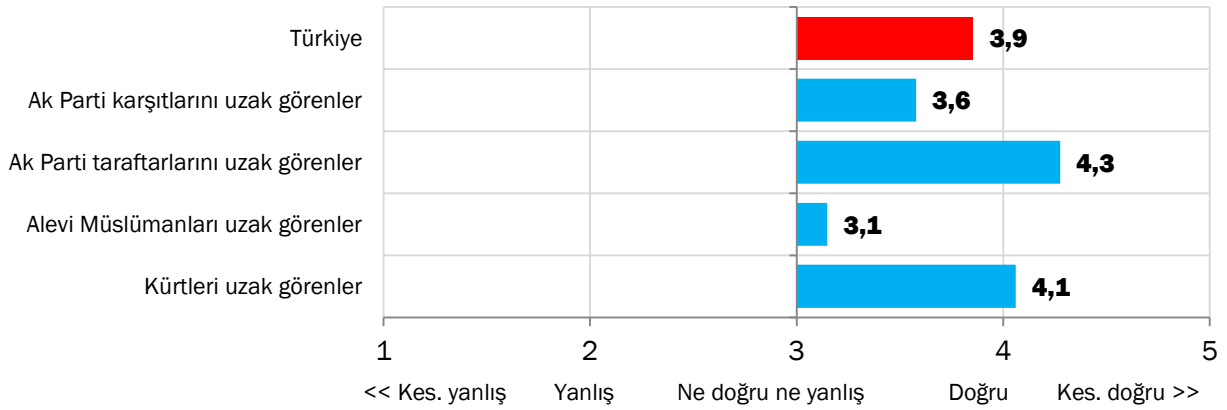
Bunu anlamak için kullandığımız cümlelere verilen tepkilerden, tehdit görmekle mesafe kurmak arasında dikkate değer bir ilişki olduğunu görebiliyoruz. Aşağıdaki grafiklerde de görülebildiği gibi, uzak görülen grupların hak etmedikleri mevkilerde olduklarına, ülke kaynaklarından haksız şekilde yararlandıklarına ve toplumsal huzuru bozduklarına dair görüşler her bir grup için benzerlik içeriyor. Ak Parti taraftarlarının ve Kürtlerin bu şekillerde tehdit oluşturduğuna dair inanç oldukça yüksek. Ancak Kürtlerin toplumsal huzuru bozduğuna dair inanç, Kürtleri uzak görenler arasında daha fazla. Ak Parti karşıtlarını uzak görenler de bu grubun tehdit olduğuna oldukça yüksek oranda inanıyor. Alevileri uzak görenlerin Alevilerin mevki ve kaynaklara haksız erişimi olduğu, huzur bozdukları konularındaki görüşleri olumsuz olsa da, çekimser olduklarını ileri sürmek daha uygun olabilir.

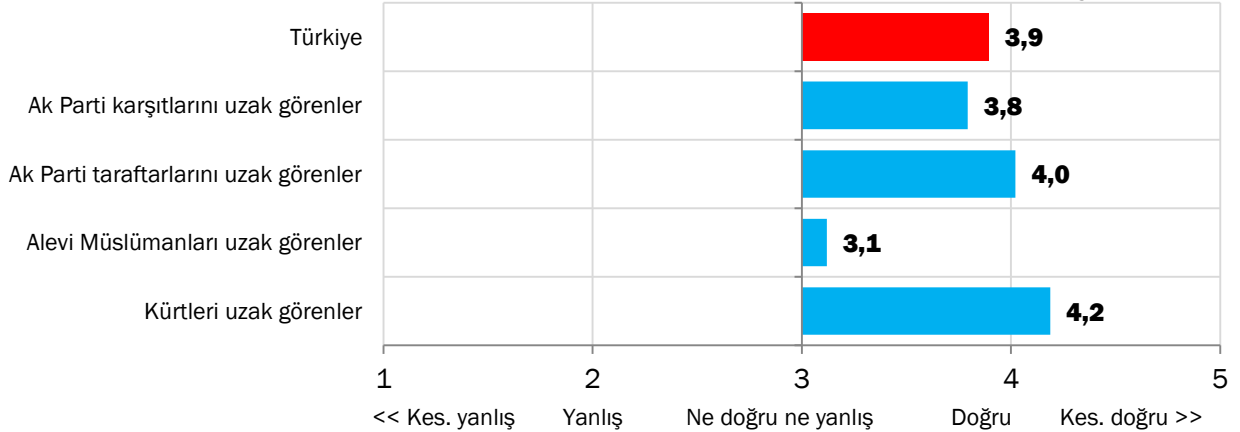
Türkiye’de bu gruptan olanların hak etmedikleri iyi mevkilerde olduğunu düşünüyorum.

Bu grubun ülkenin kaynaklarından haksız şekilde yararlandığını düşünüyorum.

Bu grubun ülkenin toplumsal huzurunu bozduklarını düşünüyorum.

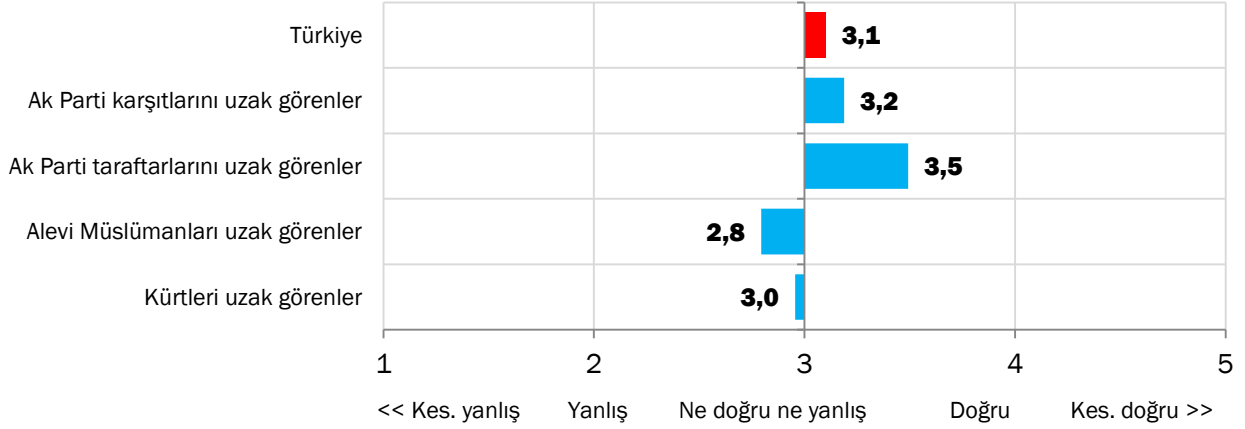

En fazla Ak Parti taraftarlarını uzak görenler ve ardından yakın bir ortalamayla Ak Parti karşıtlarını uzak görenler, bu grupların kendi hayat tarzını ve değerlerini değiştirmek istediği şekilde tehdidi ve saygı görmediklerini hissediyor. Siyasi kutuplaşmanın hayat tarzı kutuplaşmasına dönüştüğüne yönelik sık vurguladığımız tespitimiz burada da kendini gösteriyor. Ak Parti taraftarları daha güçlü görülse de, Ak Parti karşıtlarının

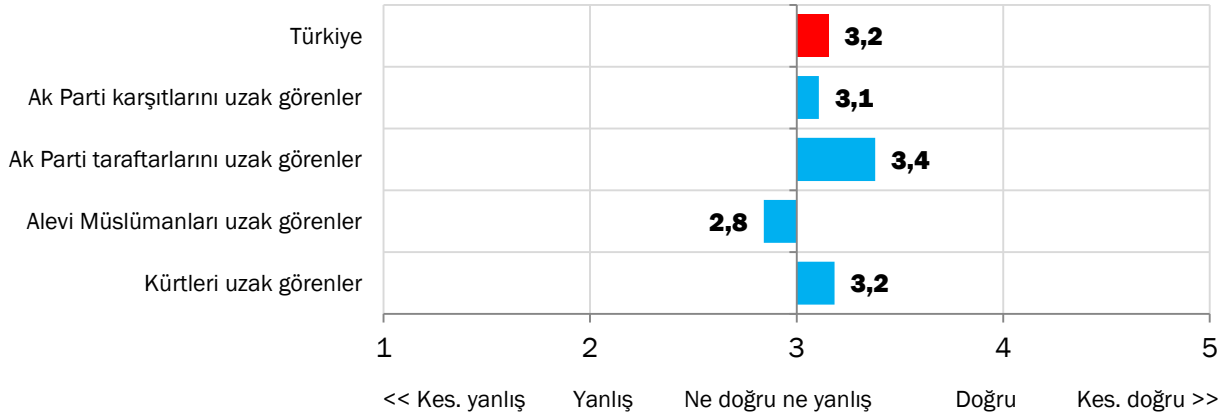

kamudaki kararları biraz daha güvenilir bulunsa da, bu iki küme arasındaki temel karşıtlığın hayat tarzı olduğunu tekrar görebiliyoruz. Alevileri ve Kürtleri uzak görenlerin bu gruplarla temel sorunlarının hayat tarzı dayatması olduğunu söyleyemeyiz fakat Kürtleri uzak görenlerin bu gruptan kimliklerinden dolayı saygı görmediklerini hissettiklerini belirtmelerinin, çarpıcı bir bulgu olarak ortaya çıktığını söylemek gerekir.

Bu gruptaki insanların hayat tarzımı ve değer yargılarımı değiştirmeye çalıştığını düşünüyorum.

Etnik, dini ya da ideolojik kimliğim yüzünden bu gruptakiler tarafından saygı görmediğimi düşünüyorum.

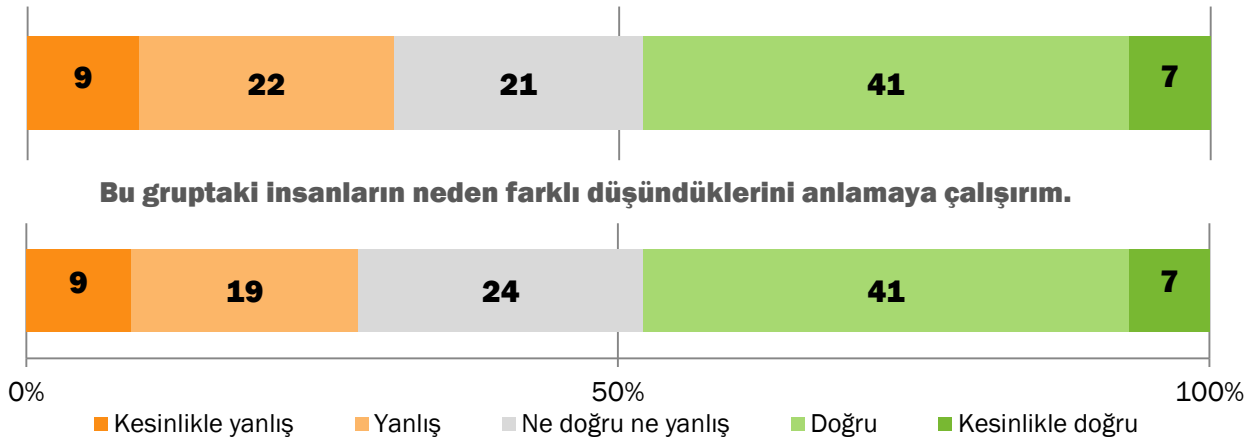

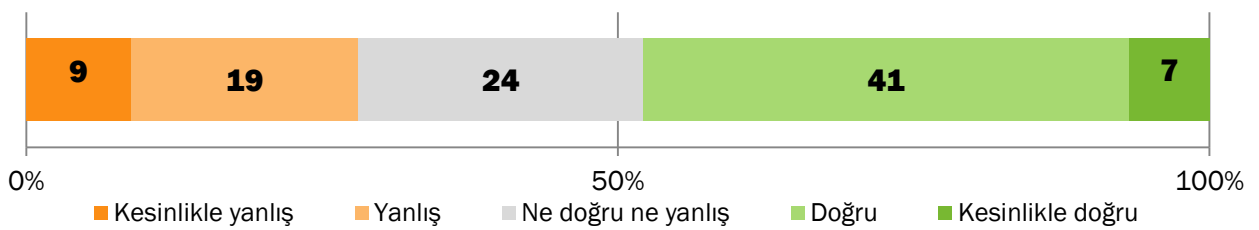
2.3.1. Empati

Uzak görmelerine rağmen, insanların kendilerini ötekileştirdikleri bu grupların yerine koyup koymadıklarını anlamak üzere iki cümle kullandık. İnsanların yüzde 48'i "Bu gruptan insanların neler hissettiklerini anlamaya çalışırım" ve yine yüzde 48'i "Bu gruptaki insanların neden farklı düşündüklerini anlamaya çalışırım" cümlelerine katılıyor. Diğer bir deyişle, Türkiye'de uzak gördükleri gruplara mesafelerini 0-100 ölçeğinde 73 gibi uzak bir mesafe olarak tarif eden bu toplum yarısı ötekileştirdikleri grupları aynı zamanda anlamaya, empati kurmaya çalışıyor.

Bu gruptan insanların neler hissettiklerini anlamaya çalışırım.

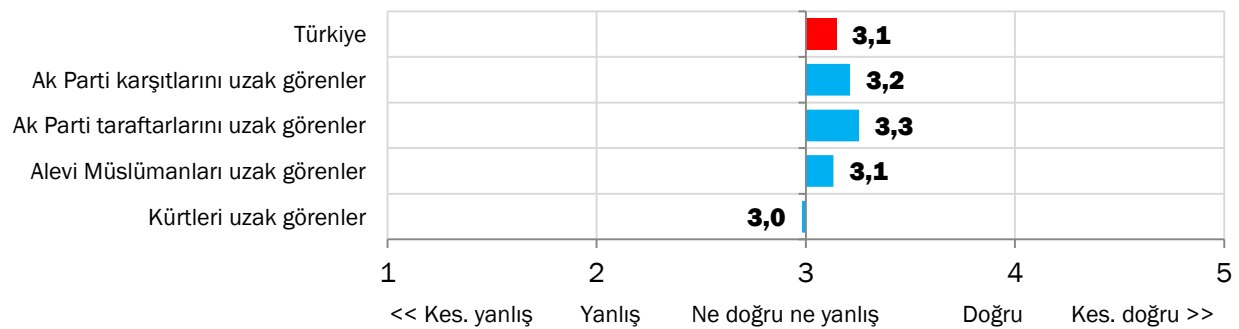

Bu gruptaki insanların neden farklı düşündüklerini anlamaya çalışırım.

Farklı grupları uzak görenlerin bu cümlelere tepkilerini ortalamalar üzerinden gösteren aşağıdaki grafikte de görülebileceği gibi, bu empati çabası gruplara göre çok değişmemekle birlikte, en az çaba gösterenler Kürtleri uzak görenler (3,0).

Bu gruptan insanların neler hissettiklerini anlamaya çalışırım.

Bu gruptaki insanların neden farklı düşündüklerini anlamaya çalışırım.

Toplumun yarısının ötekileştirdiği grubu anlamaya çalışması ve bunun tüm gruplar için neredeyse aynı derecede geçerli olması toplumsal barış açısından önemli bir fırsat sağlayabilir. Empati kurmaya çalışan bu kişilere siyaseten doğru araçların sağlanması, birbirini ötekileştiren grupların uzlaşmasının önünü açabilir.

2.3.2. Vatandaşlık, Etnik Kimlik ve Dini Kimlik

Belli grupları uzak görmeyi, ötekileştirmeyi sadece o gruba ilgili görüşler değil, daha derinde yatan, insanların kendi kimliklerine dair, bir arada yaşamının temel gerekliliklerine dair görüşler de etkiliyor olabilir. Bu amaçla tema kapsamında vatandaşlık, etnik kimlik ve dini kimlikle ilgili birtakım önermeler kullandık.

Türkiye genelinde insanlar en çok TC vatandaşlığını, ardından dini inancını, sonra da etnik kökenini kimliğinin önemli parçası olarak görüyor. Beklenebileceği gibi TC vatandaşlığını Türkler Kürtlerden, dini inancı ise Sünniler Alevilerden daha fazla önemsiyor. Etnik kimliği ise Türkler ve Kürtler aynı derecede önemsiyor.

Bir arada yaşamının ve kimlik siyasetinin ilişkisini sorgulayan iki cümle, toplumda oldukça destek görmüş. “Herkes TC vatandaşı olduğunu kabul etmeli, etnik kökenini/dini inancını/siyasi kimliğini veya farklılıklarını öne çıkarmaktan vazgeçmelidir” cümlesini de, “barış ve huzur için hepimiz önce insan olduğumuzu hatırlamalı; etnik gruplara, dini mezheplere ve ideolojik gruplara çok fazla kafa yormamalıyız” cümlesini toplum genel ortalamada doğru buluyor. Elbette Kürtler ve Aleviler daha az hemfikir ama yine de ortalamada onlar da “doğru” diyor.

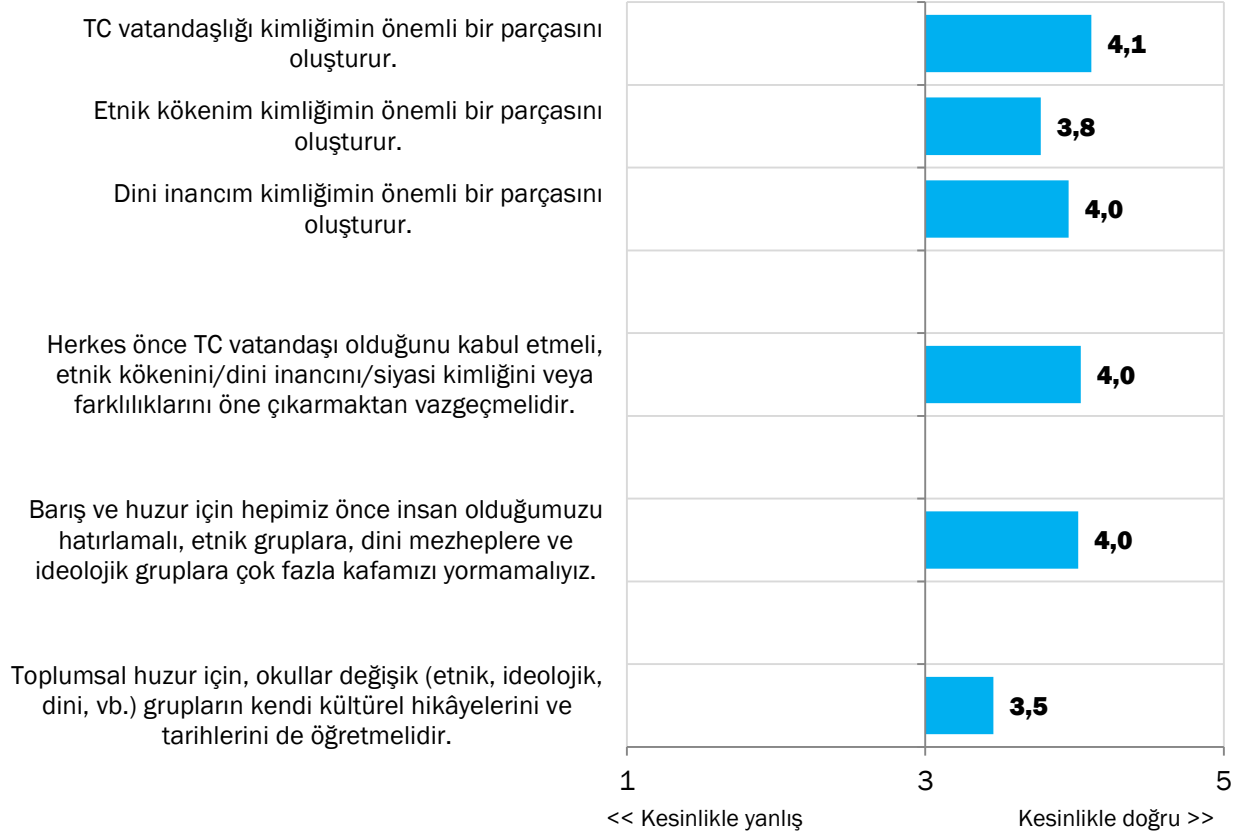
Toplumsal huzur için okulda farklı grupların tarihlerinin öğretilmesi önermesi de toplum genelinde onay görüyor. Kürtler ve Aleviler bu önermeye daha fazla destek veriyor. Ancak gerek çoğunluk, gerek azınlık olan etnik ve dini grupların bu önermeye destek vermesi, hem kimlik siyasetinin eğitim sistemine entegre edilerek normalleşmesine yönelik olarak, hem de kimlik siyasetinin, farklılıkları vurgulamanın getirdiği sorunları çözmeye yönelik talep olarak değerlendirilebilir.

Diğer bir taraftan, bir arada yaşamakla ilgili, daha soyut olan iki cümleye yüksek ortalamayla onay verirken, konu okullarda farklı gruplarının tarihinin öğretilmesi şeklinde daha somut bir hale getirildiğinde onay ortalamasının düşmesi dikkat çekiyor. Buna ve

toplumda yüksek oranda ötekileştirme olmasına dayanarak, bir arada yaşamakla ilgili iki sorunun zor anlaşıldığı tahmin edilebilir.

Vatandaşlık, etnik kimlik ve dini kimlik

	Etnik köken		Din/mezhep		En az sevdiği grup				Türkiye
	Türk	Kürt	Sünni Müslüman	Alevi Müslüman	Kürtler	Alevi Müslümanlar	Ak Parti taraftarları	Ak Parti karşıtları	
TC vatandaşlığı kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	4,3	3,3	4,1	4,0	4,3	4,1	4,0	4,2	4,1
Etnik kökenim kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	3,8	3,8	3,8	3,7	3,9	3,8	3,7	3,8	3,8
Dini inancım kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	4,0	4,0	4,0	3,6	4,0	4,2	3,6	4,2	4,0
Herkes önce TC vatandaşı olduğunu kabul etmeli, etnik kökenini/dini inancını/siyasi kimliğini veya farklılıklarını öne çıkarmaktan vazgeçmelidir.	4,2	3,2	4,1	3,8	4,2	4,0	4,0	4,0	4,0
Barış ve huzur için hepimiz önce insan olduğumuzu hatırlamalı, etnik gruplara, dini mezheplere ve ideolojik gruplara çok fazla kafamızı yormamalıyız.	4,0	3,9	4,0	4,0	4,1	4,1	3,9	4,1	4,0
Toplumsal huzur için, okullar değişik grupların kendi kültürel hikâyelerini ve tarihlerini de öğretmelidir.	3,4	4,0	3,4	3,6	3,2	3,4	3,5	3,5	3,5

2.4. Ötekileştirme ve Fırsatlar

Şimdiye kadar ele aldığımız öteki gruplarının her birinin neden ötekileştirildiğine ayrı ayrı baktığımızda, hassasiyetlerin neler olduğu ve toplumsal barış için bu ötekileştirmelerin ne şekilde azaltılabileceği konusunda ipuçları ortaya çıkıyor. Bu şekilde ele almak ayrıca etnik, mezhepsel ve ideolojik ayrımların eşit ağırlıkta iki uçlu kutuplardan oluşmadığını, üç alanın birbirleriyle etkileşimi olduğunu tekrar vurgulama fırsatı sağlıyor.

Ak Parti taraftarları-karşıtları arasında ötekileştirme:

Ak Parti taraftarları, toplumda uzak görenleri tarafından en uzak görülen küme. Sadece siyaseten muhalif konumda olan CHP ve MHP'liler tarafından değil, aynı zamanda HDP'li Kürtler ve Aleviler tarafından da ötekileştiriliyor, uzak bulunuyor. Diğer bir deyişle, Ak Parti taraftarlarına karşı alınan konum, sadece ideolojik değil, aynı zamanda etnik ve mezhep eksenlerinde bir kutup olarak kodlanmış. Bu ötekileştirmenin nedenlerini anlamak da zor değil: Ak Parti taraftarlarını uzak gören, en az onları sevdiğini belirtenler, bu gruptakileri güçlü buluyor, kaynaklara haksız erişimlerinden mustarip, onlardan saygı görmediklerini ve hayat tarzlarını değiştirme baskısı hissettiklerini belirtiyor.

Ak Parti karşıtlarını ötekileştirenlerin görüşlerine baktığımızda, ötekileştirmeyi şekillendiren etkenlerin çok da farklı olmadığını, sadece eleştiri ve önyargının biraz daha hafif dozda olduğunu görebiliyoruz. Bu grubu ötekileştirenlerin bu gruba teması biraz daha fazla, biraz daha güvenilir bulunuyorlar ancak kaynak kullanımıyla ve hayat tarzı dayatmasıyla ilgili sorunlar Ak Parti taraftarlarını ötekileştirenlerle aynı karaktere sahip.

Dolayısıyla biri daha güçlü ve daha merkezde olmasına rağmen, bu iki karşıt grubun bir arada yaşaması için birkaç konudaki durumun ya da en azından algının, değiştirilmesi ihtiyacı görülüyor: Ülkenin kaynakların hakkaniyetli olarak dağıtılması, bu iki grubun birbirinin hayat tarzını ve değerlerini değiştirme çabasını azaltılması ve karşılıklı olarak birbirlerine kendi sahip oldukları kimlikler için saygı duyulması.

Kürtlerin ötekileştirilmesi:

Bu bölümün ilk başında belirttiğimiz gibi toplumun üçte biri (yüzde 29) Kürtleri kendine en uzak gördüğünü, en az sevdiği grubun Kürtler olduğunu belirtti. Ancak bu araştırmanın saha çalışmasının 6-7 Ekim olaylarından kısa süre sonra yapıldığını ve bu tür dönemlerde Kürtlere karşı tepkinin başka zamanlara göre daha yüksek olduğunu hatırlatmakta fayda bulunuyor. Araştırmanın bulguları Kürtlere karşı olan ötekileştirmenin sadece etnik kimlik ekseninde bir ötekileştirme olmadığını, siyasi görüş ve ideolojik konularda ayrışan Ak Parti, CHP ve MHP seçmenlerinin bu konuya gelince fikir birliğinde olduklarını ortaya koyuyor. Diğer taraftan, Kürtlerin kendileri, ötekileştirmeyi, etnik kimlik üzerinden değil, ideolojik görüşler üzerinden yapıyor. Öte yandan, Kürtlere karşı olan ötekileştirmeyi Ak Parti taraftarlığı-karşıtlığı üzerindeki ideolojik ötekileştirme ekseninden bağımsız olarak düşünmek mümkün görünmüyor.

Kürtlerin ötekileştirilmesiyle ilgili en çarpıcı bulgu, hem sayıca en fazla kişinin ötekileştirdiği, hem de olumsuz sıfatların en fazla kullanıldığı grubun Kürtler olması. Aynı zamanda,

Kürtler en az temas edilen grup. Nitekim temas arttıkça, ötekileştirenlerin bu gruba hissettikleri mesafenin kısaldığını, temas etmenin olumlu bir etkisi olduğunu görüyoruz.

Bu araştırma, dolayısıyla, toplumun bir bölümünün Kürtleri ötekileştirmesinin temel sebebi olarak gruplar arasındaki temas eksikliğine ve teması arttırmanın getirebileceği olumlu etkiyi işaret ediyor.

Alevilerin ötekileştirilmesi:

Araştırmanın bulguları Alevilere karşı olan ötekileştirmenin azaltılması açısından önemli fırsatlar olabileceğine dair ipuçları veriyor. Öncelikle mezhepler üzerinden ötekileştirme, toplumun ancak küçük bir bölümünü etkiliyor ve halkın yüzde 6'sı Alevileri kendine uzak gördüğünü belirtiyor. Üstelik Alevilerin kendileri de öteki grubu olarak doğrudan Sünni Müslümanları değil, merkezdeki güç olarak kodladıkları Ak Parti taraftarlarını görüyorlar.

Alevilerin ötekileştirilmesine yol açan etkenleri incelediğimizde, diğer ötekileştirmelerin aksine, nedenini tam olarak teşhis etmekte zorlanıyoruz. Çünkü Alevileri kendine uzak görenler, teması düşük olmasına rağmen, diğer gruplara kıyasla daha olumlu sıfatlar kullanıyorlar, biraz daha fazla güveniyorlar, kaynaklara erişimlerinden daha az rahatsızlar ve bir hayat tarzı dayattıkları yönünde bir tehdidi çok fazla hissetmiyorlar. Etkenlerin belirgin olmamasına dayanarak, bu ötekileştirmenin daha temel dini inançlardan ve/veya önyargılardan kaynaklandığını tahmin edebiliriz. Bu durumda toplumda Alevilere karşı ötekileştirmeyi azaltmak konusunda nispeten daha kolayca mesafe alınabilir gibi görünüyor. Bu noktada Alevilerle ilgili bir tehdit algısının olmaması sayesinde, Aleviler üzerinden hayat tarzlarının ve inançların dayatılmadığı takdirde birbirlerinden farklı olan grupların bir arada yaşayabileceklerini topluma anlatmak için önemli bir fırsat sözkonusu.

2.5. Değerlendirme ve Yorum

Doç. Dr. Ayşe Betül Çelik, Sabancı Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Çatışma Çözümü
Yrd. Doç. Rezarta Bilali, New York Üniversitesi, Uygulamalı Psikoloji Bölümü

Ana Tespitler:

Hayat tarzı, tercihleri ve fikirleri bakımından kendisinden farklı bir “öteki” tanımlayarak bu gruplarda özel ve kamusal alanlarda uzaklaşma durumu dünyada da Türkiye’de olduğu kadar yaygın görülmektedir. Fakat ne yazık ki Türkiye’de kimlikler açısından sevmediği ya da uzak hissettiği bir “öteki” grubunu tanımlayanların oranı oldukça yüksektir (katılımcıların %78,9’nun tanımladığı bir “öteki” vardır) ve bireyler “ötekinin” kendi hayatının belli alanlarına girmesinden rahatsızdır. Tanımlanan kimlik grupları içinden katılımcılarca en uzak hissedilen grupları Kürtler (%29,1), Ak Parti taraftarları (%17,1) ve karşıtları (%11,1) oluşturmaktadır¹; yani Türkiye’de etnik ve ideolojik olarak keskin bir fay hattı vardır. Fakat etnik olarak bölünme sadece Kürtleri olumsuz etkilemekteken, ideolojik bölünmenin taraftarları karşılıklı olarak birbirlerine olumsuz yaklaşmaktadır.

Herhangi bir gruba karşı olumsuz duygu, düşünce ve davranış kalıpları benzerlik gösterse de nedenlerinde farklılaşabilir. Diğer ülkelerdeki çalışmalar etnik grupların daha çok “gerçekçi tehditler” sunduğunu; yani bu grupların baskın gruplarca ekonomik ve siyasi olarak bir tehdit olarak görülmesinden dolayı ötekileştirildiğini bulmuştur. Diğer yandan, cinsel tercihler, dini ve mezhepsel farklılıklar baskın gruplarca daha çok sembolik dediğimiz, yani hayat tarzı ve değer yargılarına karşı tehdit algısı, toplumsal huzurun bozulmasından dolayı korku olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa Türkiye’de tüm ötekileştirilen grupları tanımlayanlar bu grupları hem gerçekçi, hem de sembolik birer tehdit olarak görmektedirler.

Ötekileştirme illa ki tanınan ve hoşlanılmayan değil, bireysel olarak tanımadan, ilişki kurmadan geliştirilmiş önyargılar ve kanılar yoluyla da oluşur. Bu çalışmanın sonuçları göstermektedir ki, aslında bireyler daha çok tanımadıkları, bilmedikleri, birebir ilişki kurmadıkları bir “ötekinin” varlığından rahatsızdır. Fakat tanımlanan öteki grupları arasında ilginç bir farklılaşma dikkat çekicidir. Kürtleri, Alevileri ve Ak Parti karşıtlarını (yani güç merkezlerine uzak grupları) “öteki” olarak tanımlayan katılımcılar, bu grupların özel alanlarına ve yakın çevrelerine girmelerini istememektedir. Oysa “ötekisi” Ak Parti tarafları olanlar, bu kesimin kamusal alandaki kararlarına (örneğin, polis ve hâkim görevlerindeki adaletlerine) saygı duymamaktadır. Bu sonuçlar, siyasi olarak azınlıkta olan katılımcıların, Türkiye’de içinde bulunduğumuz siyasi ortamın “adaletsiz” bir güç dengesi oluşturduğu hissinde olduğunu göstermektedir. Ne yazık ki merkezi güce sahip olangruplarda bu algının iyi yönde değişmesi için gereken bu kesimlerle toplumsal temas ve diyaloga geçmeyi reddetmektedir ve bu iki gerçeklik birbirini beslemektedir. Öte yandan, yukarıda belirtilen Türkiye’deki yüksek “ötekileştirme” oranı göz önünde bulundurulduğunda, şu an siyasi azınlık olan kesimler merkezi güce sahip olsalardı bu dengenin olumlu olarak değişip değişmeyeceği sorusuna olumlu bir yanıt vermek mümkün görülmemektedir.

¹Katılımcıların %6,1’i de Alevileri “öteki” olarak tanımlamıştır.

Milliyetçilik, Dindarlık, Siyasi Tercihler ve Ötekileştirme:

Türkiye’de ve başka ülkelerdeki çalışmalar bazı ideolojilerin kimlikler üzerinde ötekileştirdiğini göstermiştir. Ne yazık ki bu durum Türkiye’de de farklı değildir. Vatandaşlık tanımının ve pratiklerinin tüm kimlik gruplarının farklılıklarını kabul eden ve kültürleriyle var olmalarına yardımcı olacak şekilde düzenlenmediği ve toplumda baskın olan grupların bu anlayışta belirttiği toplumlarda ötekileştirme seviyesinin yüksek olması beklenir. Bu çalışmada da farklı kimliklerin bir kenara konularak “teklik”e vurgu yapan bir ideolojiye inananların özellikle Kürtleri “ötekileştirdiğini” görüyoruz. Dini inançlarını kimliğinin önemli bir parçası olarak tanımlayanların ise tüm gruplara karşı uzak hissettikleri görülmektedir. Aslında bireyler, toplum içerisinde çok farklı kimlikleriyle var olur. Fakat, herhangi bir kimliğe, özellikle dini ve etnik kimliklere, diğer kimlikleri dışlayıcı şekilde bir vurgu, ötekileştirme süreçlerini yoğunlaştırıcı bir etkiye sahiptir.

Siyasi parti tercihleri de ötekileştirilen gruplar açısından ilginç bir tablo sunmaktadır. HDP dışında tüm parti seçmenlerinin ve kararsızların ilk sıradaki ötekisini “Kürtler” ve Ak Parti seçmeni dışında diğerleri için “Ak Parti taraftarları” oluşturmaktadır. Bu sonuçları, anketlerin hemen Kobani eylemlerinden sonra yapıldığı gerçeğini göz önünde bulunarak değerlendirebilirsek bile, bu verinin Kürt Açılımının toplumsal bir zemin kazanmasının barış sürecine olan desteğin artırılması açısından ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olduğunu da unutmamak gerekir. Daha da ilginç bu iki kesim, tüm parti seçmenleri tarafından en uzak hissedilen gruplar olmakla birlikte, HDP ve Ak Parti seçmenlerinin en yüksek oranda “öteki”leri sırasıyla Ak Parti taraftarları ve Kürtlerdir. Benzer bir şekilde kendini etnik olarak Türk tanımlayanların en uzak hissettiği grubu Kürtler, Kürt olarak tanımlayanlarınkini ise Ak Parti taraftarları oluşturmaktadır. Bu sonuç göstermektedir ki, Kürt açılımında siyasi diyalog sürdürülse bile özellikle HDP ve Ak Parti seçmenlerinin toplumsal düzeyde diyaloga, iktidarın da kendi seçmenini daha çok bilgilendirmesine ve ikna etmesine ihtiyaç vardır.

Ne yazık ki ne eğitim seviyesi, ne ekonomik durum, ne de yaş “ötekileştirilen” grupların, grup- içi değerlerini etkilemektedir. Bir başka deyişle “ötekisi” Kürt olan katılımcıların eğitim seviyesi yükselse bile “öteki” olarak Kürtleri söyleme oranı çok değişmemektedir. Fakat, özellikle üniversite mezunu kesimlerin “ötekileştirdiği” gruplar arasında “Kürtler” ve “Ak Parti taraftarları” dışındaki gruplar fazla bulunmamakla birlikte bu gruba karşı mesafe bayağı yüksektir (katılımcıların %23,8’i Kürtlere karşı, %28,5’i Ak Parti taraftarların karşı). Bu da özellikle üniversitelerdeki eğitimin bu grupları dışlayan duygu ve düşünceleri arttıran materyal ve teknikler barındırdığına işaret etmektedir. Demografik açıdan en kuvvetli veri hayat tarzı ve ötekileştirme ilişkisinde gizli. Bu iki kesim hayat tarzını “modern” olarak tanımlayanların en uzak gördüğü gruptur. Kürtlerin “ötekileştirilmesi” hayat tarzı seçiminden pek etkilenmese de (tüm kesimlerce çoğunlukla en uzak grup olarak), dindar muhafazârlık Ak Parti karşıtlarının “öteki” olarak tanımlanmasında önemli bir etken olmaktadır.

“Öteki”ni anlama, ayrımcı dilden uzaklaşma:

Bu çalışmadan çıkarılabilecek en önemli sonuç, toplumsal ve siyasal zeminde çok farklı çalışmalar yoluyla acil olarak ötekileştirici dil, uygulama ve öğretilerin kaldırılmasının sağlanmasıdır. Özellikle yukardaki veriler ışığında üniversite eğitiminde dışlayıcı, ırkçı ve ayrımcı mekanizmalar araştırılarak özellikle insan haklarının merkeze alındığı yeni bir sistem oluşturulması gerekli görülmektedir.

Her ne kadar çalışma tarafından belirlenen gruplar arasından özellikle Türkler ve Sünni Müslümanlar dışındaki kesimler toplumda yüksek seviyelerde ötekileştirilse bile, Kürtlere ve ideolojik taraflara (Ak Parti taraftarlarına ve karşıtlarına) karşı daha fazla ötekileştirme olması, özellikle içinde bulunduğumuz süreçler açısından önemlidir. Çalışmanın sonuçları yukarıda da tartıştığımız üzere, barış sürecinin başarılı ve kalıcı olması için sürecin toplumsallaştırılmasının önemini altını bir kez daha çizmiştir. Bu bağlamda özellikle HDP ve Ak Parti'nin seçmenlerinin birbirlerini ötekileştiren dillerinden arınmaları ve partilerin seçmenlerine bu kesimler hakkında olumlu mesajlar yollamaları azami önemdedir. Ayrıca, bu sonuçlar Kürt Açılımı sırasında da dile getirilen ayrımcılık yasası ve ayrımcılık izleme komisyonlarının gerekliliğini bir kez daha göstermektedir. Ötekileştiren dilden uzaklaşmak ve hem yazılı, hem görsel materyallerde (basın, eğitim ve benzeri alanlarda) denetleme, bu süreçlerin olumsuz toplumsal boyutlarını engelleyecektir. Bu alanda sivil toplum kuruluşları da izleyici ve denetleyici görevlerde bulunabilir².

Bu alanda gene özellikle kamusal alanda demokratik ve saydam uygulamaların yaygınlaştırılması, farklı kesimden insanların farklı düşüncelerinin dinlenmesi ve kamu görevlilerince cevaplanması çok önemlidir. Özellikle kamusal alanda katılımcı karar mekanizmalarının artırılması, merkezi güce uzak olan kesimlerin, Ak Parti taraftarlarının kamusal alandaki işleyişine olan güvenini arttırabilir. Çokkültürlülük politikalarının mümkün olduğu kadar çok kamusal alan ve özel şirketlerce uygulamaya sokulması, uzun solukta farklı kesimlerce hissedilen toplumsal mesafenin kılmasını sağlayacaktır.

Toplumsal alanda ise birbirini “ötekileştiren” grupların daha çok temas ihtiyacı vardır. Sosyal bilimlerde “Temas Teorisi” (*Contact Theory*) olarak bilinen yaklaşıma göre, “öteki” hakkındaki olumsuz önyargılar ancak eşit şartlarda oluşturulan temas alanlarıyla kırılabilir. Bu yaklaşım ancak farklı hayat tarzı, siyasi tercih ve kimliklerdeki bireyleri bir araya getirecek projelerin önemine vurgu yapmaktadır. Bu çalışmalar özellikle değerlerin çatışmasında grupların birbirlerini anlaması ve kabul etmesi bile o değerlerin varolmasına saygı duymasını kolaylaştıracaktır.

Sonuç olarak, “öteki”leştirilmenin negatif sonuçlarının azaltılması ve demokrasi kültürünün yaygınlaştırılması sosyal ve siyasi bir gündemle desteklenmelidir. Bir yandan eğitimimizdeki “öteki”leştirilen ders materyalleri ayıklanmalı, bir yandan birbirini “öteki” olarak gören gruplar çok iyi düşünülmüş projelerle temas geçirilmeli, aynı zamanda tüm bu süreçler siyasi bir kararlılıkla desteklenmelidir.

²Bu anlamda, Hrant Dink Vakfı'nın yaptığı medyada nefret söylemi izleme çalışmalarının artırılması ve yaygınlaştırılması verimli olabilir.

3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

3.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 1-2 Kasım 2014 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 2, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,6'dır.

3.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, 30 ilin merkez dahil 103 ilçesine bağlı 145 mahalle ve köyünde 2464 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	30
Gidilen ilçe	103
Gidilen mahalle/köy	145
Görüşülen denek	2464

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	İzmir, Denizli, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri,Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat, Zonguldak
9	Doğu Karadeniz	Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan
11	Ortadoğu Anadolu	Elazığ, Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Siirt, Şanlıurfa

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			20,2	20,2
2	Batı Marmara	2,1	3,7		5,7
3	Ege	4,1	6,5	5,1	15,7
4	Doğu Marmara	1,5	2,9	5,2	9,6
5	Batı Anadolu			7,9	7,9
6	Akdeniz	3,4	2,1	6,6	12,1
7	Orta Anadolu	1,2	2,2	1,4	4,8
8	Batı Karadeniz	2,8	3,7		6,4
9	Doğu Karadeniz	1,3	2,2		3,4
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,5			1,5
11	Ortadoğu Anadolu	1,5	2,1		3,5
12	Güneydoğu Anadolu	1,2	3,6	4,5	9,3
	Toplam	20,3	28,9	50,9	100,0

4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

4.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	45,0
Erkek	55,0
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 28 yaş	27,9
29 - 43 yaş	34,9
44+ yaş	37,2
Toplam	100,0

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	5,1
Diplomasız okur	2,1
İlkokul mezunu	33,8
Ortaokul/ilköğretim mezunu	16,3
Lise mezunu	27,1
Üniversite mezunu	14,3
Yüksek lisans / doktora	1,3
Toplam	100,0

Aylık hane geliri	Yüzde
300 TL ve altı	2,0
301 - 700 TL	4,6
701 - 1200 TL	33,1
1201 - 2000 TL	35,6
2001 - 3000 TL	15,2
3001 TL ve üstü	9,4
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet memuru	4,9
Özel sektör	5,5
İşçi	11,3
Esnaf	8,4
Tüccar / işadami	1,3
Serbest meslek sahibi	3,1
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	3,1
Çalışıyor, diğer	6,5
Emekli	11,3
Ev kadını	29,6
Öğrenci	9,1
İşsiz	4,5
Çalışamaz halde	1,4
Toplam	100,0

Hayat tarzı kümesi	Yüzde
Modern	27,7
Geleneksel muhafazakâr	46,5
Dindar muhafazakâr	25,8
Toplam	100,0

Örtünme durumu	Yüzde
Örtünmüyor	27,6
Başörtüsü	48,3
Türban	6,6
Çarşaf	,9
Bekâr erkek	16,6
Toplam	100,0

Etnik köken	Yüzde
Türk	79,2
Kürt	14,0
Zaza	1,0
Arap	2,0
Diğer	3,8
Toplam	100,0

Din/Mezhep	Yüzde
Sünni Müslüman	90,6
Alevi Müslüman	5,6
Diğer	3,7
Toplam	100,0

Dindarlık	Yüzde
İnançsız	2,7
İnançlı	29,6
Dindar	55,3
Sofu	12,4
Toplam	100,0

Haber seyrettiği TV kanalı	Yüzde
ATV	14,1
CNNTürk	2,3
Fox TV	11,8
Habertürk	3,7
Halk TV	3,8
Kanal 7	2,8
Kanal D	12,6
Kanaltürk	,9
NTV	3,8
Roj TV/Nûçe/Sterk	2,6
Samanyolu	3,0
Show TV	6,4
Star	5,7
TRT	11,3
Ulusal	3,3
Yerel kanallar	2,0
Diğer kanallar	9,8
Toplam	100,0

Hane kişi sayısı	Yüzde
1 - 2 kişi	16,9
3 - 5 kişi	66,6
6 - 8 kişi	13,5
9 ve daha fazla kişi	3,0
Toplam	100,0

Otomobiliniz var mı?	Yüzde
Evet	39,7
Hayır	60,3
Toplam	100,0

Oturulan evin tipi	Yüzde
Geleneksel ev	36,7
Gecekondu	7,7
Apartman	50,6
Lüks konut	4,9
Toplam	100,0

Yerleşim Kodu	Yüzde
Kır	20,3
Kent	28,9
Metropol	50,9
Toplam	100,0

Anketin yapıldığı bölge	Yüzde
İstanbul	20,2
Batı Marmara	5,7
Ege	15,7
Doğu Marmara	9,6
Batı Anadolu	7,9
Akdeniz	12,1
Orta Anadolu	4,8
Batı Karadeniz	6,4
Doğu Karadeniz	3,4
Kuzeydoğu Anadolu	1,5
Ortadoğu Anadolu	3,5
Güneydoğu Anadolu	9,3
Toplam	100,0

Doğum yeri	Yüzde
İstanbul	6,8
Batı Marmara	6,0
Ege	14,0
Doğu Marmara	5,9
Batı Anadolu	5,7
Akdeniz	12,7
Orta Anadolu	7,3
Batı Karadeniz	10,2
Doğu Karadeniz	6,5
Kuzeydoğu Anadolu	4,9
Ortadoğu Anadolu	6,0
Güneydoğu Anadolu	13,0
Yurtdışı	1,1
Toplam	100,0

Baba doğum yeri	Yüzde
İstanbul	2,6
Batı Marmara	5,9
Ege	13,1
Doğu Marmara	4,8
Batı Anadolu	4,8
Akdeniz	12,0
Orta Anadolu	8,6
Batı Karadeniz	11,5
Doğu Karadeniz	8,5
Kuzeydoğu Anadolu	5,8
Ortadoğu Anadolu	6,6
Güneydoğu Anadolu	13,8
Yurtdışı	2,0
Toplam	100,0

4.2. Ayın Teması: Bir Arada Yaşama

Bu gruba karşı kendinizi ne kadar uzak hissediyorsunuz?	Yüzde
0 (Uzak değil)	5,5
1 - 49	5,3
50 (Ortada)	19,6
51 - 99	14,1
100 (Çok uzak)	38,9
Cevap yok	16,6
Toplam	100,0

Bu grubu ne kadar güvenilir buluyorsunuz?	Yüzde
Kesinlikle güvenilir	39,2
Güvenilmez	31,8
Ne güvenilir ne güvenilmez	18,5
Güvenilir	7,9
Kesinlikle güvenilmez	2,6
Toplam	100,0

Bu grubu ne kadar zayıf ya da güçlü buluyorsunuz?	Yüzde
Kesinlikle zayıf	16,1
Zayıf	28,4
Ne zayıf ne güçlü	25,3
Güçlü	23,9
Kesinlikle güçlü	6,3
Toplam	100,0

Bu grubu ne kadar saldırgan ya da barışçı buluyorsunuz?	Yüzde
Kesinlikle saldırgan	30,3
Saldırgan	36,8
Ne saldırgan ne barışçı	22,4
Barışçı	8,0
Kesinlikle barışçı	2,5
Toplam	100,0

Bu grubu ne kadar kültürsüz ya da kültürlü buluyorsunuz?	Yüzde
Kesinlikle kültürsüz	22,2
Kültürsüz	32,2
Ne kültürlü ne kültürsüz	28,6
Kültürlü	14,0
Kesinlikle kültürlü	3,0
Toplam	100,0

Bu gruptan insanlarla ev, iş, mahalle ya da başka yerde ne sıklıkta aynı ortamda bulunuyorsunuz?	Yüzde
Hiçbir zaman	22,0
Nadiren	27,6
Ara sıra	26,6
Sık sık	16,3
Her zaman	7,4
Toplam	100,0

Bu gruptan olan bir insanla ne sıklıkta arkadaşlık yapıyor, muhabbet ediyorsunuz?	Yüzde
Hiçbir zaman	29,5
Nadiren	26,5
Ara sıra	25,9
Sık sık	11,9
Her zaman	6,2
Toplam	100,0

Bu gruptan olan insanların dükkânından, tezgâhından ne sıklıkta alışveriş ediyorsunuz?	Yüzde
Hiçbir zaman	27,6
Nadiren	25,0
Ara sıra	28,1
Sık sık	13,6
Her zaman	5,8
Toplam	100,0

Bu gruptan insanların neler hissettiklerini anlamaya çalışırım.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	9,4
Yanlış	21,6
Ne doğru ne yanlış	21,0
Doğru	41,1
Kesinlikle doğru	6,9
Toplam	100,0

Karakola düşsem, polis bu gruptan olsa bile davranışlarına, kararına güvenirim.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	20,3
Yanlış	28,5
Ne doğru ne yanlış	20,2
Doğru	25,6
Kesinlikle doğru	5,3
Toplam	100,0

Kızım/oğlum bu gruptan birisiyle evlenebilir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	27,5
Yanlış	24,9
Ne doğru ne yanlış	23,6
Doğru	20,0
Kesinlikle doğru	4,0
Toplam	100,0

Bu gruptan birisiyle iş ortaklığı yaparım.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	28,5
Yanlış	31,5
Ne doğru ne yanlış	19,1
Doğru	18,1
Kesinlikle doğru	2,8
Toplam	100,0

Bu gruptaki birisine evimi kiraya veririm/komşum olmasını isterim.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	24,1
Yanlış	27,9
Ne doğru ne yanlış	21,0
Doğru	23,2
Kesinlikle doğru	3,9
Toplam	100,0

Mahkemeye düşsem, hâkim bu gruptan olsa bile kararına güvenirim.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	20,4
Yanlış	25,4
Ne doğru ne yanlış	21,8
Doğru	26,5
Kesinlikle doğru	5,9
Toplam	100,0

Bu gruptaki insanların neden farklı düşündüklerini anlamaya çalışırım.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,8
Yanlış	19,2
Ne doğru ne yanlış	24,1
Doğru	41,1
Kesinlikle doğru	6,8
Toplam	100,0

Bu gruptaki insanların hayat tarzımı ve değer yargılarımı değiştirmeye çalıştığını düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	9,8
Yanlış	26,6
Ne doğru ne yanlış	20,4
Doğru	30,3
Kesinlikle doğru	13,0
Toplam	100,0

Türkiye’de bu gruptan olanların hak etmedikleri iyi mevkilerde olduğunu düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,5
Yanlış	14,0
Ne doğru ne yanlış	20,4
Doğru	33,9
Kesinlikle doğru	27,2
Toplam	100,0

Bu grubun ülkenin kaynaklarından haksız şekilde yararlandığını düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,3
Yanlış	11,4
Ne doğru ne yanlış	14,9
Doğru	37,3
Kesinlikle doğru	33,1
Toplam	100,0

Bu grubun ülkenin toplumsal huzurunu bozduklarını düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,3
Yanlış	9,2
Ne doğru ne yanlış	14,4
Doğru	36,8
Kesinlikle doğru	35,3
Toplam	100,0

Herkes önce TC vatandaşı olduğunu kabul etmeli, etnik kökenini/dini inancını/siyasi kimliğini veya farklılıklarını öne çıkarmaktan vazgeçmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,5
Yanlış	8,0
Ne doğru ne yanlış	7,0
Doğru	47,7
Kesinlikle doğru	34,8
Toplam	100,0

TC vatandaşlığı kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,6
Yanlış	4,7
Ne doğru ne yanlış	8,0
Doğru	52,0
Kesinlikle doğru	33,6
Toplam	100,0

Etnik, dini ya da ideolojik kimliğim yüzünden bu gruptakiler tarafından saygı görmediğimi düşünüyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,8
Yanlış	25,5
Ne doğru ne yanlış	23,6
Doğru	30,0
Kesinlikle doğru	13,2
Toplam	100,0

Barış ve huzur için hepimiz önce insan olduğumuzu hatırlamalı, etnik gruplara, dini mezheplere ve ideolojik gruplara çok fazla kafamızı yormamalıyız.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,1
Yanlış	6,0
Ne doğru ne yanlış	13,8
Doğru	47,6
Kesinlikle doğru	31,5
Toplam	100,0

Etnik kökenim kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,4
Yanlış	10,2
Ne doğru ne yanlış	16,9
Doğru	48,8
Kesinlikle doğru	21,7
Toplam	100,0

Toplumsal huzur için, okullar değişik (etnik, ideolojik, dini, vb.) grupların kendi kültürel hikayelerini ve tarihlerini de öğretmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,2
Yanlış	14,5
Ne doğru ne yanlış	18,3
Doğru	41,7
Kesinlikle doğru	17,3
Toplam	100,0

Dini inancım kimliğimin önemli bir parçasını oluşturur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,2
Yanlış	7,3
Ne doğru ne yanlış	12,6
Doğru	47,8
Kesinlikle doğru	30,0
Toplam	100,0

5. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Barometre raporlarında yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Barometre raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

Terim	Açıklama
Alevi Müslüman:	Kendi din/mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olan tanımlayan kişi
Başörtülü:	Kendisi veya erkekse eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkekse eşinin çarşafı ile örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
İdeolojik:	Siyasi görüşüne en yakın parti o, diyen kişi
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Liderci:	Liderine, başkanına güveniyorum, beğeniyorum, diyen kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünlük şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkekse eşinin örtünmediğini belirten kişi
Partisiz:	Bu partilerden hiçbirisi beni temsil etmiyor, diyen kişi

Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Son Dakikacı:	Seçim dönemlerinde partilerin çalışmalarına bakarak karar veriyorum, diyen kişi
Sünni Müslüman:	Kendi din/mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Taraftar:	Ben/biz hep o partiye oy veririm, diyen kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkekse eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olan tanımlayan kişi
Üst sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim
Yeni orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi

Terimlerin kaynağı olan soru ve veriler:

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel muhafazakâr

Dindar muhafazakâr

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Bekâr erkek

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?

Sünni Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı amadinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Genel olarak oy tercihinizi sayacağım sebeplerden hangisi etkiliyor, hangisi belirliyor?

Ben/biz hep o partiye oy verimiz

Siyasi görüşüme en yakın olan parti o

Liderine, başkanına güveniyorum, beğeniyorum

Bu partilerden hiçbirisi beni temsil etmiyor

Seçim dönemlerinde partilerin çalışmalarına bakarak karar veriyorum

Yerleşim Kodu (Örneklemeden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Ekonomik sınıflar (hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf

Yıldızposta Caddesi
Çiğdem Apt. No:11 D:6
Esentepe - Şişli / İstanbul
Tel: 212 275 17 66
Faks: 212 275 17 68

www.konda.com.tr
<http://twitter.com/kondaarastirma>